

ERDÉLY NÉPEI.

AZ »ERDÉLY« NÉPRAJZI MELLÉKLETE.

AZ E. K. E. NÉPRAJZI OSZTÁLYÁNAK ÉRTESITŐJE.

1900.

III. ÉVFOLYAM. 3. SZÁM.

Húsvéti szokások.

Irtta: Versényi György dr.

A természet újra ébredése idején ősrégi idők óta a pogány népeknek is tavaszi ünnepe volt. A kereszténység a természet feltámadását összekapcsolja Megváltónk feltámadásának ünnepével. A nép életében érdekes szokások fűződnek e napokhoz. Nem egy közülök bizonyára még az őshit tisztas maradványa, többé-kevésbé keresztény színezetet nyerve. Az egész nagyhét, már virágvasárnaptól kezdve, régi, mélyen gyökerezett szokásoktól is megszentelt hét. S tavaszi babonás szokások csak Szent Györgynappal érnek véget. De hadd szólak most épen csak magáról a húsvétról! A ruthének azt hiszik, hogy húsvét mindhárom napján a menyország nyitva van és a ki ezeken a napokon halt meg, ha még olyan bűnös is volt, egyenesen a menyországba jut. (Molnár Viktor.)

A katolikusok ételeket szenteltetnek, leginkább búranyt, kalácsot, tojást, sonkát, tormát, sót.

Göcsejben, a ki nem küld holmit szenteltetni, az a kosárba helyezett ételneműeket nagyszombaton este a szoba ablakába teszi ki s reggelig ott hagyja, mert azon az éjszaka az úr angyala minden házat megnéz s a künn talált ételneműeket megáldja. (Gönczy Ferencz gyűjt. Ethnographia, VI. 327.)* A mármarosi oláh azt hiszi, hogy a ki húsvétkor a templomból leg hamarabb érkezik haza a szentelttel, annak lesz abban az évben a halászatban és vadászatban legnagyobb szerencséje. (Sróth Péter. Ethn. II. 364.) Kézdi-Polyánban azt tartják, hogy a szentelt ételekből csak azoknak szabad enni, a kik bűneiktől megtisztulva érzik magukat, meggyóntak. Sok helyt a húsvéti tojásból, sonkából, foghagymából, kalácsból eltesznek egy darabot s abból, ha valakinek sebe vagy fogfájása lesz, vagy a tehen tejét nem ad, beadnak. Toroczkon a húsvéti kalács csigaalakú s somodinak hívják. Kolozsvárt és vidékén pedig azt mondják, hogy ha a begöngyöltetett s a gerendára felakasztott szentelt kalácsból tűz alkalmával a tűzbe dobnak, a tűz megszűnik. Bács megyében a zsidók húsvéti alkalmával kérnek tőlök páskát, mert a kinek ilyen van a házában, oda nem csap be a villám. (Nagy József. Ethn. VII. 98.) Az első évbéli román házások, a kik első ízben ülik meg

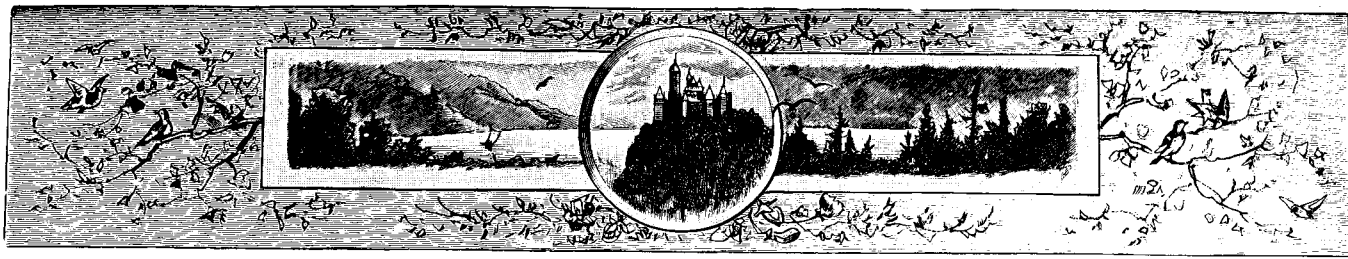
* A hely megjelölése csak azt teszi, hogy onnan jegyezték fel. Azért más helyütt s talán országszerte is előfordulhat. Szükséges is volna arra törekedni, hogy megállapítani lehessen egy-egy szokás, babona mennyire van elterjedve. Ez ma még lehetetlen. Minden gyűjtőnek meg kellene jelölni azokat, a melyek az eddigi feljegyzésekből az ő falujában is ismeretesek. A hol e cikkelyben nem írom ki a gyűjtő nevét, ott a magam gyűjteményéből meritek.

együtt a húsvétot, kiválogatnak két tojást s biztos helyre teszik, hogy a mennyire lehetséges, egész életükben megtarthassák. Ha a házások közül egyik az első évben *család nélkül* elhal, életben maradt társa a tojást koporsójába teszi.** A felvidéken hiszik, hogy ha húsvétkor egy fehér főtelen tojást eltesznek, száz év múlva tánczolni fog. Ha valaki évközben eltéved, — mondják Körmöczön, — eszébe jut, kivel ette meg az első húsvéti szentelt tojást, megtalálja az útát. Német-Prónán meg a szentelt tojás héját tűzre vetik, hogy valaki lábbal ne tiporja. (Richter M. István. Ethn. IX. 82.) A ruthéneknél a kalácshoz használt tojás héját a patakba dobják, hogy vigye a föld alatt lakó *rachman*-okhoz. Négy hét múlva egész tojásokul érkeznek oda. Akkor van az ők húsvéti, nekik nincs tyúkuk, úgy jutnak húsvéti tojáshoz. (Molnár Viktor.) Azt is teszik, hogy a húsvéti tojásra papír szárnyakat s viasz madárfejet illesztenek s a szobában a szent képek alá akasztják. (U. o.) Ugyanott, ha a szentelt sonka esontját újhold előtt való pénteken, napfölkelte előtt, a vakondlyukba szúrják, akkor a vakond nem tőr többé. Más helyt a szentelt esontot négy felé vágják s a kert vagy mező négy sarkán elássák, soha többé oda vakondok nem megy. A zachiak (Német-Próna vidékén) húsvét első napján napfölkelte előtt avval a vízzel mosdanak, melyben a húsvéti sódort főzték; evvel mossa meg a gazdasszony a tehen és juhok tölgyét s öntözi meg a disznót. (Richter gyűjt.)

Zalamegyében azt hiszik, hogy a ki a húsvéti szentelt sonkából eszik, nem bódorog el az erdőn. (Arács. Fejér Adorján gyűjt. Magyar Nyelvőr, XXI. 93.) Göcsejben a szentelt hús egy darab esontját a füst járójára teszik. Ugyanott a szentelt ételek közül először is a tormából eszik a család minden tagja, hogy „látfánság” (kigyó, béka, egér, csótán, stb.) a szájukba ne másszék, ha nyáron valahol a szabadban mélyen el találnának aludni. (Gönczy Fer. gyűjt. Ethn. VI. 327.) Más helyt azt mondják, hogy ha valaki egy kis szentelt tormát lenyel rágás nélkül, egész esztendőben nem lesz torokgyíkja. A ki pedig eszik a szentelt sóból, okos lesz.

Legjellemzetesebb húsvétkor a piros tojás. Erdetileg piros, de ma már a nép is festi más színre, kékre, zöldre, stb. is. Molnár Viktort kutatásai arról győzték meg, hogy a magyarok csak piros tojást ismernek; a románoknál gyakori a sárga, lila és sötét kávészínűbe játszó is; a szerbek pirosra és sárgára, a ruthének pirosra, sárgára és zöldre festik a tojásokat. S a tojás színezése megfelel annak a színváltozatosságnak, a mely a nép ruházatán s a körülötte levő tárgyakon látható. A tojás, (ha csak valami különdésből nem más), mindig tyúktojás. Legjobbnek, legtisztábbnak tartják azoknak a tyúkoknak a tojását, a melyek abban az esztendőben kezdtek tojni. Sok helyütt azt mondják, hogy a nyúl tojja vagy hozza a

* Molnár Viktor. Húsvéti tojások. Budapest, 1890.

piros tojást. Legáltalánosabban ünnep szombatján festik s más napig — az istentisztelet utánig — nem szabad belőle enni. A szerbeknél a tojásfestés nagypénteken van. (Molnár.) Ez a legkedvesebb húsvéti ajándék. Néhol különösen a keresztanyak adják keresztgyermeküknek. (Grabác, Torontál m.) Vagy, mint pl. Uj-Verbászon, húsvét első napján a gyermekek 8-9 óráig egy kosárral a keresztapjukhoz mennek; piros tojást, kalácsot, gyümölcsöt s más ajándékot kapnak. Göcsejben is, különösen a színes tojások egy részét a keresztgyermek számára készítik el, kiknek süteménnyel s pár hatossal, kendőbe takarva küldik el; néhol magok a gyermekek mennek el érte. (Gönczy F. gyűjt.) Német-Próna vidékén meg első napján reggeli után a gyermekek, kendővel kezökben, rokonaikhoz, a szegények, árvák a gazdagokhoz mennek. Ott tele rakják kendőjüket húsvéti ajándékkal. Van benne egy-két krajcár almába szúrva, piros tojás, melyre rendszeren a gyermek neve van rákarcolva, kalács, dió, aszalt gyümölcs, stb. (Richter gyűjt.) A románoknál, a ki egy lánynak tojást ajándékoz, jogot szerez vele, hogy azt a leányt másodnapján megöntözhesse. A szerbek húsvétkor minden idegennek, a ki házukba lép, adnak egy piros tojást s ha átutazóban van, megvendégelik. Az új asszony pedig a násznép minden tagjának küld egy piros tojást. (Molnár Viktor.) Deesen azt mondják: Húsvét első napján tégy a mosdóvízbe egy piros tojást, friss zöld csalánt s egy ezüst pénzt. Evvel mosdjal az ünnepeken. Akkor egész évben piros leszel, mint a tojás, erős, mint a csalán, friss, mint a víz és szerencsés s gazdag. Hasonlít ehhez a Molnár V. feljegyezte ruthén szokás. Húsvét vasárnapjára virradó éjfélok egy nő egy piros tojást tesz a mosdótálba és avval meg egy darab szappannal megmossa magát, hogy piros legyen az arca. E mellett egy kapán áll, hogy lábait erősítse.

Legáltalánosabb festőszer a berzseny. Sok helyt fokhagymával s vereshagymával a húsvéti tojást azért főzik, mert evvel titkos erőt nyer. Ha csirkéket étetnek vele, majd azok jobban tojnak.

Mindenféle szokásban van, hogy a piros tojást díszítik, különböző alakokat karcolnak rá késsel, vagy a nyers tojást viaszszal czifrázzák ki, levelekkel, virágokkal raggatják be. Arad m. egy magyar falujában a fehér tojást pirossal díszítik. (Molnár.) Hétfaluban a piros tojás díszítése leggyakrabban: két egybeesetolt szív, csokolózó galambok, összefogott két kéz, stb. A legény a kapott tojást néha elrejtí. Időmultán elveszi s a melyik sárga színű és halvány virágu lett, azt tartják, hogy azt a leány bús gondolatok közt, szerelmi bánatban írta; az szereti leghűbben, legigazabban. (Orbán Balázs. A székelyföld leírása. VI. 146.) A viaszszal megírt fehér-piros tojást csinos kosarakba helyezve, a most nagylányokká lettek először a paphoz, tanítóhoz viszik, hála fejében a konfirmációi tanításért. (U. o.) Molnár Viktor egész kis könyvet írt a húsvéti tojásokról. Szükséges volna, hogy a gyűjtők pontosan feljegyezzék, lerajzolják az egyes vidékeken divatos alakokat, díszítéseket. Ezeket a díszített tojásokat szépen elteszik a ládafiába, vagy papírból, kivágott színes kosárba helyezve, a falra akasztják. Tűzvészkor a lángba rakják s megszűnik a baj. Azt a vásznat, melylyel a piros tojáról a viaszt letörlik, néhol húsvét vasárnap-

ján szentelni a tojásokkal együtt a templomba viszik. Meggyújtva gyógyítószer a fülfájás ellen. (Molnár.)

Többféle játékra is használják a piros tojást. Legelterjedtebb a koczogtatás, vagy tüркölés, kókányozás, törekedés, vagy csokotálás, esoknyázás, kókázás, tieselés. T. i. két gyerek összeüt egy-egy piros tojást. A kié eltörik, elvesztette. Vannak csalók, a kik festett fa-tojással koczogtatnak s élelmesek, a kik e célra a keményebb gyöngytyúktójást használják. A „tojás összeütésének napja“ valaha annyira ismert időt jelentett, hogy régi írásokat még kelteve is találunk utána. Így Fraknoi említi a „Szegezsárdi apátság történeté“-ben, hogy 1455-ben a bars megyei alispán feria secunda *post diem concussionis ovorum* adja ki levelét. (Kandra Kabos. Magyar mythologia. 213. és 498.) Néhol húsvét első napján, ebéd vége felé, az új házasok tojást tiesselnek. Ha az asszony tojása törik el, abban az esztendőben gyermekük lesz. (Molnár.) A szerbeknél pedig, ha a házigazda tiessel valakivel s az ő tojása erősebb, bő termésű esztendőt várhatnak. (U. o.) Azt is teszik, hogy a piros tojást egyik gyermek úgy fogja hüvelyke és mutatóujja közé, hogy csak egy kis rész lássék ki belőle. A másik egy krajczárral belé üt. Ha eltalálja, hogy a krajczár belé megy s körülötte a tojás nem törik össze, elnyerte.

A szászok pirosra, kékre festik a húsvéti tojást. Első napján naplemente előtt fiatal leányok összeállanak. A hányan vannak, annyi *pár* tojást vesznek. Mindenik leány egyik tojásra *firtinevet* ír, a másikra valami jelt (kapát, ásót, ekét, puskát, stb.) karcol. Valamely nem érdekelt személy a réten vagy kertben minden bokor alá tesz egy-egy tojást. A leányok elindulnak keresni kettőt-kettőt, olyan foglalkozásu lesz jövendőbelijök, a minő tojást találtak. A ki naplemente előtt tojást nem lel, vén leány marad. (Brassó vidéke.) A somogymegyei Szobbon a leányok d. u. templomozás után kimennek a rétre s avval mulatoznak, hogy „hímös tojás“-úkat magasra felhajgálják, nagyokat tapsolnak hozzá s ügyesen elkapják. (Trencsény Lajos. Ethn. III. 128.) Igen érdekes az érmelléki sváb népiünnep, a *tojáshajgálás*. Húsvét szombatján összegyűlnek az érmelléki sváb ifjak egy előre megállapított helyen s kiválasztanak maguk közül két derék legényt, kik a megalakuló két pártnak vezetőivé lesznek. Ezután az ifjak két egyenlő részre oszlanak. Most több papirkadarabot vesznek s egyre reá írják e szót „szedő“, a másikra „futó“, s e kettőt a tisztán hagyottakkal együtt összehajtogatva bedobják egy kalapba; a két pártvezér addig szed válogatva egyet-egyet a kalapból, míg valamelyik az egyik írott papírt kihúzza; így határozzák meg, hogy melyik lesz a szedő és melyik a futó párt.

Ezek után a két párt külön gyűl össze a pártteendők megállapítása végett. E gyűlésen választja ki mindkét párt a maga emberét, kit a versenyre állít; nevét az utolsó perczig titokban tartják. E gyűlésen bíznak meg mindkét pártban egy-egy legényt, kik aztán másnap kosárral házról-házra járva összeszedik a szükséges mennyiségű tojást. Midőn a két tojás-szedő valamelyik ház udvarára belép, a szokásos „pipikám... pi... pi... pi... pi... pi... pi!“ tyúkhívogató szóra előhívják a tyúkokat; a gazdasszony hallva s

tudva már e szavak jelentését, néhány (2—10) tojást ad a legényeknek, kik ezt megköszönve távoznak.

Ünnep másodnapja délelőttjén mindkét párt tagjai a tojás megírását és festését végzik el; a festett tojásokat aztán az ünnepély után etárusítják, darabját 5-10 krajczárért.

Festetlenül hagynak 80-100 tojást; ezeket délután egy egyenes vonalban, egy lábnyi távolságban egyik tojást a másiktól az utcán lerakják. Az isteni tisztelet végeztével a község lakosai jelenlétében a verseny kezdetét veszi.

A két versenyző kezét fogva szalad a versenyterre, hol mindkettő 2-2 tojást feldob a magasba úgy, hogy lehetőleg a közönség közé essék le. Természetesen van futás, nehogy a fején törjék szét. (Többször koflós tojást dobnak fel.) Megesik, hogy valaki a feje fölött leeső tojás elöl menekül s a másik esik reá. A tojás feldobása után kezdődik a valódi verseny. A futónak körülbelül 4-5 kilométert kell szaladni (oda és vissza), s a meghatározott helyről az ellenpárt jelvényt előhozni. Míg a futó ezt teszi, addig a szedőnek a lerakott tojást kell fölszednie. Azonban csak egy-egy tojást vehet föl az egyik végről, ha kettőt vesz föl, másodszeri futás alkalmával üresen kell visszatérnie. A felszedett tojásokat a másik végén, a földre terített csomó szalmára dobja. (Ezért nevezik tojáshajgálásnak.) A hány tojást eltör a hajításkor, árát megtízeti; ha a lerakott tojást fel nem szedi addig, míg a másik a jelvényt visszakerkezik, vesztes félnek tekintik.

A nyertest saját pártfelei vállakra emelve hordják a nép között.

A festett tojások elárúsítása után a népiünnep véget ér.

A sváb ifjak ünnepélye azonban még csak most következik el valóban. A piros tojásokból begyűlt öszeget megiszszák. Az egyik párt örömeben, a másik bosszúságában iszik.

A tojáshajgálással kapcsolatosan megemlítem, hogy leányhoz nem járhat, sem vasárnap a nagyobb legényekkel nem sétálhat oly sváb ifjú, ki az ifjúsági társulatnak egy forintot le nem tesz; ha leánynál kapják, a házból kiviszik, maguk közül pedig elkergetik e szavakkal: „Ki közülünk, te tejfeles szájú!” Ha azonban az egy forintot leteszi, az ifjúsági társulat tagjává lesz; megszűnik tejfeles szájú lenni s jogot nyer a többi „per te“ szólítani. (Bartha Gyula. Ethn. II. 401.) Meg van a tojáshajgálás a Répczevidéken is. (Kováts S. János. Ethn. III. 79.)

De legszorosabb összeköttetésben van a piros tojás a másodnap-i öntözködéssel. Azt mondják, hogy a kit húsvétkor nem öntöznek meg, szeplős, vagy néhol (Szeged), hogy rühös lesz. Faluhelyen olykor még ma is egész kártya vízzel öntik le a leányt. Vagy a váliba teszik s vederral húzzák rá a vizet. Sőt a patakban fürösztik meg. Minél többször válthat ruhát a leány, annál büszkébb. (Richter.)

A palócoknál kiviszik a leányt a kútra, vagy épen a patakba állítják s vederszámra bocsátják rá a vizet, hogy „ha férhe’ megy, ha’llegyek friss menyecske.“ Kérésnek, rimánkodásnak nincs helye; ha szép szóval nem megy a leány, erővel is elviszik s belökik a patakba. Ezért húsvét másodnapját „vizehányó hétfő“-nek nevezik a Mátraalján mindenütt. (Istvánffy Gyula. Ethn. V. 121.) Ezért Mártonfi György erd. r. kath. püspök Csik-Somlyón 1717. ápr. 9-én kelt szabályrendeletében a *vízbevetést* 3 frt büntetés terhe alatt eltiltja. (Székely oklevéltár. VII. 220.) Brassóban meg 1740-ben az öntözést általában megtiltották. (Orbán B. Székelyf. I. VI. 291.)

De legtöbbször kis üvegekbe, melyek száját fátlyollal kötik le, rózsavizet tesznek, avval öntöznek.

Sok helyt kis öntözködő versikéket mondanak. Ilyenek például:

1.

Hagyományos szokás nálunk
Az öntözés, úgy tudom;
Az apám is megöntözte
Az anyámat egykoron!
Azért kedves gazda uram
Megengedi, azt hiszem,
Hogy a kedves Sárkáját
Egy kissé megvizezzem.

2.

Hogy sok évig frissességben
Épüljön, mint egy virág,
Szagos vízzel megöntözzük
Lelkem-adta Rózsikát.
Piros tojást ad az anyja,
Virágot a kis leány.
Azt kívánjuk, hogy egy férjet
Kapjon a húsvét után.

3.

Én kis kertész legény vagyok,
Virágot öntözni járok.
A múltkor, hogy erre jártam,
Egy szép virágot hervadni láttam,
Szabad-é megöntözni e virágot?

4.

Áldás hulljon a fejedre,
Piros tojás a kezembe!

5.

Én kis kertész vagyok,
Öntözgetni járok.
Megöntözök minden rózsát,
Ha hervadni látok.
Itt is van egy rózsza,
Készül elhervadni,
Nem fogom elhagyni,
Meg fogom öntözni.
Szabad megöntözni?

(Kolozsvár.)

6.

Egy kis kertben jártam,
Rózsafát találtam,
El akar száradni,
Szabad megöntözni?

(Gyéres.)

7.

Ömlik fellegeknek
Sűrű sötétsége,
Hervad az egeknek
Tengeri szépsége.
Én is plánta vagyok,
Öntözködni jöttem,
Ha szabadságomat
Itten meglelhetem.
Adjatok nekem is
Egy pár piros tojást,
Az is olyan legyen,
Mint az aranyforrás.

(Torda.)

8.

Van e háznak rózsabokra,
Nyúlják élte sok napokra,
Hogy viritson, mint rózsaszál.
Megöntözném: ennyiből áll

E kis kertész fáradsága,
Piros tojás a válsága.
(Kriza. Vadrózsák. 319. lap.)

9.

Ez háznak kis kertjében
Van egy rózsató,
Rózsás kertben növelje
A jó teremtó.
Vizet öntök a tövére,
Szálljon áldás a fejére!
Az Istenőt az kérem,
Piros tojás a bérem.

(Arany--Gyulai Magyar népköltési gyűjtemény.
III. k. 282. l. A székelyföldről, Benedek Elek és Se-
besi Jób gyűjtése.)

10.

Kedves bátyámuram, ez ház családfője,
Kedves nénémasszony, ennek kedves nője,
Szomorú nap vala ezelőtt harmadnap:
Nagy kínok közt holt meg a legnagyobb főpap.
De már kiszabadult az halálfogságból,
Feltámadott s kijött az gyászkoporsóból.
Egy kedves kis lánykát ide szalasztottunk,
A kinek mi mindig a nyomába voltunk,
Nyájasan akarunk mi ő vele bálni,
Otlet egy pár tojás meg fogja váltani.
Még pedig pirosan meg légyen az festve,
Úgy a vízöntéstől meg is léssen mentve.
Elmondám.

(Ugyanott.)

11.

Gyönyörű a tavasz, mosolyog az élet,
Áldásokat mutat az arany kikelet.
Feltámadt a Jézus, mondják az írások,
Vízöntő hétfőre buzognak források.
Mi is ide jöttünk éfita kedvünkbe,
Hogy harmatot öntsünk kedves nevendékre.
Mert ha meg nem öntjük ezt a nevendéket,
Nem virágozik nekünk jövőre szépet.
Áldja meg az Isten ékes virágokkal,
Nyerjen az egekől dicső koronákat.
Elmondám.

(Ugyanott.)

12.

Ma derült fel húsvét
Második hajnala,
Melybe' szokott járni
Az ifjak tábora.
Kelj fel gyenge kis lány,
Mélyen elaludtál,
Gyenge rózsavirág
Szépen kinyitottál.
Add ki a pár himest,
Melyet megígértél,
Hogy minden legénynek
Párjával rendeltél.
Add ki hát szaporán,
Ne késsél sokáig,
Hogy ez a pár suhancz
Mehessen tovább is.

(Nyr. VI., 277. Ór, Felső-Szabolcs. Deák Elek
gyűjt.)

13.

Örülj és örvendezz
Sionnak leánya,
Melybe' felvirradtunk
Ez húsvét napjára.
En is felkeltem és
Hozzátok eljöttem,
Hogy a rózsás vizet

Fejetekre öntsem.
Azt kívánom nektek,
Éljetek sokáig,
Terjedjen éltetek
A halál torkáig.

(Ugyanott.)

14.

Vígan örvendezzünk! Krisztus feltámadott,
Ki a zsidóknak tanácsot tartott.
Keljetek fel gyászba' ragyogó csillagok,
Ma örvendeztetek teremtet állatok.
Fölserkent már a nap sötét homályával,
Mit jövendőlt Jézus bőleses mondásával,
Mikor a szent asszonyok Jézus koporsójához mentek,
Drága keneteket és szép szagu balzsamokat vittek.
Mink is elérkezünk szent lélek módjára,
Hogy az Úr Jézus példáját kövessük.
Vivat!

(Nyr. IX. 376. Kecskemét. Szántó Kálmán gyűjt.)

15.

Szerencsés jó reggelt kívánok e házba,
Oh, én mint egy holló, jöttem a munkába:
Láttam és tanáltam egy szép virágszádra,
Engedelmet kérek a meglocsolásra.
Mert elértük húsvét második reggelét,
Láttuk locsolódní az ifjak seregét.
Mi is azt a példát akarjuk követni,
Ezt a szüzet rózsavízzel megönteni.

Szabadságot kapva, vagy bögrét vesz kezébe s
vizet merít bele, azzal locsolja meg a leányt, vagy ha
többen locsolkodnak, a kúthoz viszik s vederrel lo-
csolják meg. (Szöreg. Kálmány Lajos: Szeged népe.
III. 143.)

Mindenfelől fel kellene jegyezni ezeket a versiké-
ket, valamint, a hol vannak, a köszöntő verseket. Az
öntözők piros tojást, kalácsot, virágot, néha pénzt is
kapnak.

Csikban húsvét másodnapján reggel jókor zene-
szóval megindul a legénység s minden leányos házhoz
bemenvén, a legények gazdája felköszönti a szent ün-
nepet s azután a ház gazdájához fordulva, így szól:
„Hallottuk, hogy kegyelmednek kertjében egy szép li-
liomszál (rózsa, tulipán, vagy más virág) van, mely
hervadásnak indult. Eljövénk azért, hogy ezen szép
virágszálat megöntözve, hervadni ne engedjük. Mire is
kegyelmedtől szabadságot kértünk.“ Erre a gazda meg-
köszönve a szíves megemlékezést, tagadja, hogy virág-
szála hervadásnak indult volna, mert egész frissesség-
ben nő és virít. Mire az elrejtőzött leányt, vagy leány-
nyokat kihúzza a kemeneze mögül. A leány szabad-
kozik, hogy megváltja magát. A válság pedig piros
tojás és vállalkozás arra, hogy egy pisztolyt elsüt. Míg
ezek történnek, a házi asszony mézes pálinkát, kalá-
csot tesz az asztalra, mit az öntözők felköszöntés mel-
lett elköltenek s rövid táncz után mennek más leányos
házhoz, míg mindeniket eljárják. Ha pedig valamely
leány a megváltásra szükséges piros tojással nem ren-
delkezik, vagy fél a pisztolyt elsütni, azt a kúthoz
viszik s jól megfereszti. (Orbán Balázs, A székelyföld
leírása. II. 30.)

Jankó János (Kalotaszeg magyar népe, 168. l.),
azt hiszem, téved, mikor azt mondja, hogy húsvétkor
a kalotaszegi nem öntöz, tojást sem pirosít, nem is ad
tojást. Én legaiább azokban a falukban, melyeket is-
merek, nem így láttam. De az már úgy van, hogy a
leányok e napon a legényeknek papírvirágot szoktak
adni, vagy pedig megaranyfüstözött muskátét tesznek
a legény kalapjára. Ezen kívül egy-egy kalács is kijár
a legénynek. (U. o.)

Szomolnokon az öntözőkdezen kívül az is szo-
kásban van, hogy húsvét másodnapján a legények a

lányokat kis vessző-kötegekkel verik. Megvan ez némileg Német-Próna vidékén is, csakhogy ott apró legények a kis lányokat verik. De aztán megeskik, hogy a lány erősebb s akkor jól elrakja az erősebb nem képviselőjét. Richter szerint maradványa ez annak a régi szokásnak, hogy húsvéthétfőn a nagy alvókat fűzfavesszőből font korbácssal ébresztetik. Toroczkón húsvét utáni napon az apróbb gyermekek elmennek mustármagért. Házról-házra járnak. A gazdák az ágy alá bujtatják őket, hogy ott a mustármag. Hátulsó felükre esapnak. Mikor aztán kibujnak, kapnak diót, kalácsot. (Jankó János. Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar népe. 226. lap.)

A Nyárádmentén megvan a „húsvéti fa”. Minden legény színes szalaggal, virággal, kicsipkézett színes papírral díszített zöld fenyő galyat tűz első napján virradóra kedvese kapujára. Nagy szégyen, ha valahol a húsvéti fa elmarad. (Harmath Lujza. Ethn. X. 46.) Másodnapján a *hajjalozók* korán reggel víg muzsikaszóval minden házba, a hol húsvéti fa van, bemennek öntözködni. Csíkban a *hajjalozás* húshagyókor van. (Orbán Balázs. A székelyf. leír. II. 29.) Ep így a nyárádmenti Mikházán, mint Kovács Géza közli. (Erdély népei, II. 28. 1.)

A Közép-Nyárád mentén, Maros-Torda-megyében (Szent-Gericeze községében és környékén) van szokásban az úgynevezett: *határkerülés*.

Húsvét szombatján este, mikor már napi munkáját mindenki elvégezte, a falu fiatalsága, a legények összegyűlnek a piacon és a hagyományokhoz hűen választanak egy dulló-biztos (a régi székekben a mai főszolgabíró elődje), bírót, esküdtet stb. Egy egész kis járási restaurációt tartanak rendesen minden határkerülés kezdetén.

E tisztviselők rendesen a legények javából, az idősebbek, értelmesebbek, a szóvivők közül kerülnek ki. Mikor mind együtt vannak és a tisztújításon is túl estek, elindulnak azon határrész felé, melyben a jelen évben a búzavetések vannak. Itt tudniillik még a legújabb időig hármass határ-rendszer volt, azaz: egyik határrészben csupán búza, rozs, zab stb. vetés, a másodikban: törökbúza, kender, krumpli, len, fűszulyka van, a harmadik pedig: ugar volt, a mely pihenés s a következő évben ez lett a búzahatár.

A faluból kivezető út végén elkezdlik a zsolttáros énekeket (pl. Te benned biztunk eleitől fogva, vagy: Határt rendelt az úr Isten stb.) és szép harmóniában énekelnek mind (40—50 legény). Egy-egy darab út megtevése után pihenőt tartanak, a mikor aztán felváltva a jobb szónokok hálaimádságot mondanak, a miért a határt és községet eddig is megóvta Isten minden veszedelemtől s egyúttal kéri, hogy áldja meg a határt bő terméssel, távoztasson el onnan és a községről, annak lakóiról minden veszélyt, óvja meg tűztől, víztől, jégesőtől, rossz ember szándékától, a barmokat dögvészétől. A lakosságnak adjon erőt, egészséget a mutatkozó termék betakarítására stb.

Az út további folyamán még kétszer-háromszor tartanak pihenőt, a mikor mindig — előző énekek után — más meg más határkerülő mond hálát és kéri Isten segedelmét.

Mikor aztán elérnek a szomszéd község határához, ezen imádságokat a lehető legerősebb hangon

kiabálják, úgy, hogy a község lakói is meghallják és értsék.

Mire valók azonban a tisztviselők? A határkerülés ideje alatt az abban résztvevőknek tisztességesen, illedelmesen kell magukat viselniök. Az esküdték, bírák arra valók, hogy rakoncátlanok, lármázó, az ünnepies hangulatot rontó legényeket figyelemmel kísérik, azokat a dulló-biztosnak feljelenítsék, a ki aztán ítéletet s az ítéletet (a mi rendesen alfelükre mért néhány mogyorófa-pálcza ütéséből áll) a hajdu ott azonnal végre is hajtja.

A húsvéti öntözésnek e vidéken előzménye is van. Minden valamire való lánynak a szeretője, már t. i. ha van, szívbeli kötelességének tartja húsvét szombatjának éjjelén, tehát húsvét virradóra, kedvesének kapujára, kútágására vagy háza tetejére stb., általában valamely azonnal szembetűnő helyre szép fenyőágot tenni. Nagyon éilhetetlen a lányok között az, a kinek húsvétkor nem tesznek fenyőágot.

Nem mennek ahhoz öntözni, nem hívják azt a tánczba, nem veszik figyelembe, a kinek kapuján vagy háza tetején stb. nem látják meg reggel a virágot. De a legények is sokszor drágán és nagy fáradsággal szerzik meg azt a két-három darab szép fenyőágot, melyet szeretőik számára szántak. Mert, ha nincs a falunak fenyvese, elmennek a negyedik-ötödik falu határába is érte, s ha pénzért vagy egyébért cserébe nem kapják, készek lopni is, de szeretőiket kigúnyoltatni nem engedik.

A három-négy darab fenyőág mesterségesen összekötözve és színes papírszalagokkal, piros tojásokkal feldíszítve a lánynak egész évi büszkeségét képezi. Megtörténik az is néha, hogy — mivel szombaton éjjel elkéstek, talán épen azon éjjel szerezték és hozták megszíról a fenyőágot s nem értek rá feltenni, vagy pedig maguk a legények megrestelték, hogy egy-egy jó módú, szép leány szégyenszemre virág nélkül maradt — húsvét első napjának éjjelén tesznek még utólagosan egy-egy lánynak fenyőágot. (Gál Kálmán. Ethn. VI. 201.) A vadasdi határjárást már leírta e lapokban Jakab Ödön. (I. 28. lap.) Megvan különben Zala-Egerszegen is. (Részó Ensel Sándor. Magyarországi népszokások. 160. l.)

Göcsejben a piros tojásokkal *mátkálni* vagy *komázni* szoktak. A ki valamelyik vele egynemű s lehetőleg egykoru fiut vagy leányt mátkájául, komájául óhajt, egy piros tojást küld az illetőnek, ki viszonzásul neki kettőt ad. Ezek után egymást mátkának vagy komának szólítják. Néhol az utczán foly le e szokás gyakorlása. (Gönczy Fer.)

Ehhez hasonlít egy szerb szokás. Húsvét után az első hétfőn kimennek a temetőbe. Ott a pappal megáldatják elhunyt őseik és rokonaik sírját. A szegények közt piros tojást osztogatnak. (A ruthéneknél is szokásos a templomban tojást osztogatni a szegények közt, a kik aztán imádkoznak az ajándékozó elhalt rokonai lelki üdvességéért.) Délután összegyűlnek a falu fiatal leányai és legényei valami nyílt téren, a hol játszanak és „összebarátkoznak“ (dollesicsanye) fiu fiuval, leány leánynyal. A fűzfa zöld ágából t. i. koszorút fonnak, rajta átbujnak, összecsókolóznak és egymást piros vagy színes tojással megajándékozzák. Megesküsznek, hogy testvérek lesznek, (a fiuk „pobratimi“, a leányok „po-

szeztreme"). E naptól kezdve aztán egy esztendeig tisztelik, szeretik és segítik egymást. (Molnár Viktor.)

A románoknál általánosan elterjedt a *halottak húsvétja*, szintén húsvét másodnapjától egy hétre. A háziasszony már jókor reggel kimegy egy vizescedényvel valami forráshoz, vagy tiszta, jó vizű kúthoz. Előre elkészített hét (néhol kilencz) kis korsót vagy fazakat a vízzel megtölt. A korsó nyakára virágot vagy egy kis viaszgyertyát köt s a korsókat kosárba teszi. Hozzá tesz még hét (vagy kilencz) kalácsot és több tojást s a temetőbe megy. Ott mindezeket a sír körül elrakja. A gyertyákat meggyújtja. A pap körüljárja a sírokat és áldást mond. A pap eltávozása után a háziasszony egy korsót és egy tojást összetör a síron, a család utolsó halottjának emlékére. A mint a csirke könnyen jön ki a tojásból, a halott is az utolsó ítélet napján könnyen jnthasson ki a sírből, hogy Krisztussal találkozassék. Egy halottért 3 évig tartják ezt az áldozatot. Ha ezalatt az idő alatt több halott van, a tehetősebbek annyiszor áldoznak, a hány halottjuk volt. Három év után csak ritkán áldoznak s akkor mindig a család összes halottjaiért. (Molnár Viktor.)

Hasonlít ehhez a Nagy-Halmágyon s a szomszédos hegyi lakók közt divatos román népszokás, szintén: *halottak húsvétja*. Húsvét másodnapján ebéd után összeülnek a temetőben. Ki-ki egy-egy üres és egy pálinkával vagy borral telt korsót, kalácsot s egy piros tojást viszen magával. Az atyafi sirjánál egy kis gödröt ásnak, pálinkával beprecskelik. Aztán újra befedik s rá rakják a hozottakat. A szegényebbek még egy krajezárt, a gazdagabbak egy piezulát is tesznek, vagy a hozott holmi közé, vagy a kalácsba nyomva, de úgy, hogy lássák. A pálinkaöntés arra való, hogy a halott ne szomjazzék. Vecsérnye után a pap sorra veszi a sírokat, imádkozik, megszenteli a hozott pálinkával vagy borral, megfűstöli. Aztán az üres korsókat, kalácsot, piros tojást, pénzt a papnak ajándékozzák. A szegényeket pedig étellel, pálinkával megvendégelik. Az egésztest pománának hívják. A temetőből a templomba mennek s a papnak egy szép, szalagokkal kiczifrázott bárányt vagy gidót adnak. Néhol maguk közt kisorsolják. Végre a templom udvarán nagy mulatságot csapnak. Néha a szegényeknek szánt ételt, italt ide hozzák, egy sebtiben összerótt asztalra rakják, a pappal megáldatják s úgy osztják ki. Legnagyobb megtiszteltetés, ha valakinek ilyenkor ajándékoznak piros tojást, akár a temetőben, akár útközben, akár ha (előkelőbbeknél) házhoz viszik. (Molnár Viktor.)

Fogarasvármegyében járatos egy népszokás, az *ekés*, plugóriul. Már márczius elején kiválasztanak a fiatal földművesek egy ekést. Ez aztán kimegy az ekéjével a szántóföldre, hogy megpróbálja: lehet-e már szántani? Hazajövet a boronáját a ganéjba dugja. Ott marad húsvét másodnapjáig. Akkor az ekés virradat előtt elhújík a házban vagy udvaron. Templom után a fiatalok összegyűlnek s az ekéshez indulnak. Elöl megyen a komornyik, aztán a fiatalok párosával, hátul a király és királyfiu, utánok két hegedűs. Az ekés háza előtt megállanak. A komornyik bemegy a szobába s kéri a háziakat: adják ki az ekést, hogy megöntözzék. Azt mondják, hogy nem tudják hol van, hogy elítáztott, stb. Erre a komornyik kimegy s elmondja, hogy az ekés vagy megszökött vagy elbujt. Most berontanak a házba, az udvarra s keresik az ekést, a boronát. A mint ráakadnak, a komornyik azt mondja: „Testvérek, készítsétek el szépen az eke kerekeit és fonjatok szalmából kötelet.“ Megteszik. Az ekést hosszú szalmakötéllal derékon keresztül kötik, fejére szalmakoszorút tesznek, kezébe kétágú vasvillát s egy kis tekenőt adnak, az ekére emelik s diadallal a patakhoz húzzák, belé vetik a vízbe.

Az ekés azon van, hogy a vasvillával a boronát a patakban úgy tartsa meg, hogy a víz el ne sodorja.

Ha partot érhet szerencsésen, a körülállókat a tekenővel megöntözi. Most mindenfelől rátamadnak, hogy kikergessék vagy kihúzzák a patakból. Az ekés nem enged. A kiket megfoghat, berántja a patakba. Ha sikerül ez, tapsolnak, mert az ekés győzedelme biztató jel, hogy jó termés lesz. De ha senkit se dughat a vízbe, kiesüfolják s gyenge lesz a termés. Ezért jó erős ekést szoktak választani. A győzedelmes ekésnek a fiatalok 10 kalácsot s 100 darab tojást adnak, a templom öregeinek pedig 8 veder bort. Az ekést ismét az ekére teszik s diadallal viszik haza. Otthon ünnepi gúnyába öltöztetik s a fiatalokat megvendégelik. Ezután elmennek a paphoz, bíróhoz, a hol megajándékozzák őket. Most sorba veszik a mult húsvét óta összekelt fiatal házasságokat. Táncoznak s minden új házastól kapnak egy kalácsot s 25 tojást. Azt a leányt, a ki a tojásokat összegyűjti, *closcának*, kotlóstyúknak hívják. (Molnár.)

Hétfaluban húsvét első napján a tegény kedvesének „zergős guzsalyt“ és diszpereszlent viszen. A zergős guzsaly czifrán ki van metszve s élénk színekkel kifestve; el van látva láncszemes kötővel és díszes tűzőtővel; középen kifűrt üregében apró kavicsokkal megtöltve. A pereszlen esontból vagy fából készül, díszes faragásokkal s ércszuetelek beillesztésével ékítve. A gyermekek meg házról-házra járva, az ablak alatt kiáltják: Kata, Ilonka, Sára, stb. néni, adjon egy tikmonykát, ültü viszi tyúkoeskat. Tojást kapnak. Húsvét másodnapján pedig a legények összegyűlnek s egy szalmabábot czifrán, riktó színű női ruhákba, rendszeren úri hölgyek ruhafoszlányaiba, felöltöztetve, egy két kerekű talyigára kötik s mindenféle éleket s pantomimikus előadásokat csináló *kukák*-túl (maszkarák-túl) megelőztetve, sebesen nyargalnak a *kerekes leány*-nyal s nagy esatogtatás és ujjongatás közt minden leányos ház udvarára berohannak, hol íratos tojás mellett pálinkával s valami falni valóval szoktak kínálkozni. Minden lányos házhoz bemennek. Nagy sértés volna, ha valamelyiket mellőznék. Este tánczra gyűlnek s a begyűlt piros tojásból, kalácsból, szalonnából, pálinkából nagy lakomát csapnak. De Orbán Balázs, ki mindezeket írja, (Székelyföld. VI. 146.) hozzá teszi, hogy a kerekes leányval való járás kezd (1873. előtt.) divatból kimenni s még csak Türkösen és Pürkerezzen tartja magát.

Brassóban a bolgárszegi oláhoknál húsvét első napján a legények az egyházi hatóság felügyelete alatt vatáfokat (előljárókat) választanak, a kik az ünnepet rendezik. T. i. az alsó templom előtt való téren, a porondon, a legények az összegyűlt nép előtt eljárják a *buzogánytánczot*. Ugyanis körbe fogózza tánczolnak. Rendre azután mindenik beugrik a kör közepére, egy 10-12 fontos ónbuzogányt háromszor feldob, hogy leestében elkapassa. A ki elejti, kinevetik s bírságot fizet. Ezután már a leányokkal együtt más tánczokat járnak. Másodnapján ismétlődik a mulatság. Harmadnap a fiatalság reggel, többnyire lóháton, czifrán felvirágozva, aranypillézve, az aranypillés fenyőágot vívó vatáfoktól vezetve, nagy néptömegetől kíserve, kivonul a Salamon kövéhez. A vatáfok előre állást foglalnak a Puszkaporos patak hídjánál, hogy a felmenőktől vámot szedjenek. Ebből és a buzogányejtés bírságából vendéglik meg a népet, fizetik a muzsikusokat. Ujra eljárják a buzogánytánczot. Húsvéti bárányt sütnek, mutatnak. Este bevonulnak a lópiacz-kapuhoz. Onnan megfordulva lövöldöznek s ujjongatások közt a Szentlélek-kapu felé a Porondra húzódnak, hol szétosznak, hogy a zöld ágakat a vatáfok és leányos házak kapujára tűzzék. (Orbán B. Székelyf. VI. 346.)

A segesvár-környéki szászok közt húsvét harmadnapján az ifjuság fegyveresen kivonul a mezőre, *kakaslövésre*. Egy erre a czélra készített kis dombba karót ütnek, ahhoz két-három kakast kötnek ki. Meg-

Szucsák és népe.

Írta: **Kabos Emma.**

határozott távolságról addig lőnek rájuk, míg mind le nem lövik. Ekkor nagy muzsikaszóval haza viszik. Adnak hozzá még több kakast, esetleg más húst is. Nagy ebéd lesz belőle. Aztán táncz késő estig. Régebben s néhol ma is, kivált a gyermekek, nyíllal lövöldöznek.

Zajzoni Rab István már 1861-ben kivesző népszokásként írja le (Vasárnapi Ujság, 42. sz.) a hétállasi *kakasünnepet*. Húsvét harmadnapján a tanítók egy csoportban a leányokat, más csoportban a fiukat egy térre viszik ki. Özvegekhez kötnek lányoknak hizlalt tyúkot, fiuknak hizlalt kakast. Bekötött szemmel a lányoknak fel kell keresni és megütni a tyúkot, a fiuknak lelőni a kakast. A ki leghamarabb talál, azé a dícsőség. Diadallal viszik haza. Otthon a leányok tyúkkal, a fiuk kakassal esznak nagy lakomát. A kísérletek alatt éneklék a *kakaséneket*, egy 14 versszakos búcsuztatót. Zajzoni azt hiszi, hogy előbb csak kakaslövés volt. A tyúk csak későbbi toldás, az énekekben nincs is szó róla.

Orbán Balázs (Székelyföld, VI. 291.) azt írja, hogy régebben Brassóban is megvolt a kakasütés, Színtén bekötött szemmel, de bottal ütötték a kizövegelt kakast s egynek csak háromszor volt szabad hozzá vágni. Ugyanő azt is mondja, hogy a brassói iskolásfiúk is mulatoztak a *kakaslövéssel*. Húsvét másodnapján összegyűltek a templom előtt. Egy gyümölcsökkel, cizfra czafrangokkal, aranyos esecsebecsékkel, felékített fenyőágra aranypillével beraggatott fehér kakast kötöttek fel. Énekekkel, zeneszóval kivonultak a Szent-Mártonhegyre s ott elénekelvén egy alkalmi, Krisztus feltámadásáról szóló éneket, melynek kezdete ez volt: Surrexit Christus hodie, feltűzték a fenyőágot a kakassal s nyíllal célba lőttek rá. A ki eltálalta, azt az áldozat tollaival felékesítve vitték az iskolába, hol gyümölcsessel vendégelte meg tanuló társait. (Székelyföld, VI. 296.)

A nádasdi (Baranya m.) *kakascseplés* húshagyó-kedden, a felsőbányai *kakasütés* és a miskolci *kakaspakvágás*, melyek a fentebbiekhez hasonlítanak, lakodalnak alkalmával megy végbe. (Részó Ensel Sándor Magyarországi népszokások, 201., 131., 68. lap.)

Az oiaók pedig a nagyhéten szentelt barkából minden családtag számára koszorút fonnak. Húsvétkor feldobják a háztetőre, a kié lehull, az meghal ebben az évben.

Vannak más babonák is. Így pl. Körmöcz vidékén húsvét első napján evés alatt a házi asszonynak nem szabad a helyéről felkelni, mert különben év folytán muszájból is felkel; azaz: nem lesz mit ennie. A húsvétkor ellett bárányt nem jó felnevelni, de húsa ízletes. Ha egy férfi húsvét első napján fokhagymát tesz a zsebébe s a templomba megy, megismeri a borsorkányokat, mert azok fején nagy szarvakat lát.

Göcsejben azt mondják, hogy ha húsvét napján eső esik, abban az évben sok búza lesz. Német-Próna vidékén ellenkezőleg: akkor a rozs anynyira megritkul, hogy jó, ha egy kévére való marad belőle. (Richter.) De ha húsvéthétfőn szép idő van, jó aratás remélhető. Am ha a kázigazda napközben elalszik, megüszkösödik a búzája.

Szóval, e kedves, szép ünnephez sok érdekes régi szokás fűződik. Napról-napra vész, feledésbe merül nem egy. Igyekeznünk kellene megmenteni a megmenthetőket; feljegyezni, a mi kezünk ügyébe akad.

Szucsák községe Kolozsvártól 12 klm.-nyi távolságban nyugatfelé a Kis-Szamos és Nádas folyók közé ékelt hegyek között két szűk völgyben fekszik. Északnyugat, Dél és Kelet felől hegyek környezik. Északkelet felől egy szűk völgyecske vezet ki a Nádas folyó mentén levő kolozsvár—zsombori útvonal és a magyarnádasi vasúti állomáshoz.

Éghajlata a magas fekvés és a gyalui havasok közelsége miatt hűvös, majdnem zord. Földje ritka homokos, csak az északi oldalon emelkedő Csepegő nevű hegy agyagos. Legbővebben terem benne a burgonya, mely nem ritkán 15—20 maggal fizet. Megterem még az őszi, tavaszi búza is és a korai muskotály-török-búza, kitűnő zab és árpa. A szőlőt, barackot és dinya-nyét kivéve megterem minden gyümölcs, a körtve és különösen a szilva rendkívül finom, zamatos, az alma ellenben korántsem oly ízletes, mint a maros-menti. Ujabban megpróbálták a komlótermesztést is, a mi igen jól sikerült is, a mennyiben kitűnő komló terem. Ha sörgyáraink nem lennének oly előítéletesek a hazai komló-termelés iránt, a szucsáki lakosok szép jövedelemre tehetnének szert, de mivel igen bajos az elárúsítása, eddigelé csak egy termelő van.

A lakosok főfoglalkozása a földművelés és bányászat, 1 méter mélységben a talaj egészen mészkő; az 50-es években számos bányát nyitottak, honnan messze vidékre szállítanak épület-követ, melyre — mivel lapos téglá alakban szedik ki — igen alkalmas. A 80-as években Szegedre s később Budapestre is nagy mennyiségű épület-követ szállítottak innen; pár év óta azonban a kőszállítás megcsappant, mi miatt a lakosság egy része megszegényedett. Foglalkoznak még juhtartással, melyeket nagyon korán bárányoztatnak, anynyira, hogy december végén már levágni való bárányt visznek piacra; továbbá szilvaíz és pálinka-főzéssel. A szilvaíz-főzést oly nagyban űzik, hogy nemcsak saját szilvatermésüket használják fel e célra, hanem távoli vidékekről szállítják ide a szilvát, s évenként több ezer kilogramm szilvaízet árusítanak el a kolozsvári, nagyváradi piacokon, sőt némelyek még Budapestre is szállítanak szilvaízet.

Szucsákban és határán 200-nál több forrás található; ha az ember csak rövid sétát tesz a határban, ne feledje poharát magával vinni, mert lépten-nyomon gyönyörű forrásokra bukkan, melyek csak úgy kinálgatni szokták üdítő, tiszta vizükkel, mi nemcsak egészséges, hanem kitűnő ízű is. A levegő épen olyan jó, mint a víz, és így járványos betegség nem igen szokott előfordulni. Leggyakoribb a tüdőgyulladás, mit a rendkívül hideg víznek és éles levegőnek lehet tulajdonítani; mindazonáltal a halandóság kevés s az emberek többnyire magas kort érnek el.

Lakosainak száma az 1891. évben megejtett népszámlálás szerint 1247; ebből $\frac{3}{5}$ -rész magyar, a többi oláh; vallásra nézve ev. reformátusok és gr. katolikusok.

A magyarok túlnyomó részét az úgynevezett 7 szilvafás nemesség alkotja, s alig van 8—10 jobbágy család (paraszt). Ez a két néposztály — bár tökéletesen egy műveltségi színvonalon állanak — feltűnően különbözik egymástól, szokásaikban, életmódjukban és viseletükben, s összeházasodás pedig nagyon ritkán fordul elő közöttük. A nemesség nagyon arisztokratikus szellemű s még ma is büszke rá, hogy 1848 előtt nem fizetett adót s nem dolgozott robotot. Még testalkatban is különböznek egymástól. A nemesek középtermetű, izmos emberek, feltűnően hosszú derékkal, rövid lábakkal, elég szabályos magyar típusú arcuzal, hajuk túlnyomóan gesztenyeszín, szemük barnák. A parasztok szép szálas, magas termetűek, nagyrészen szőke hajjal, kék szemekkel. Szellemi tehetségük nagyon középserű, kiváló tehetség nem akad közöttük, hanem elég életre való arra, hogy nagyon kevés birtokából tisztességesen megéljen. Az oláhok testalkatukra nézve olyanok, mint a magyar parasztok, csak hogy a fekete haj és szem náluk gyakoribb, mint a szőke haj és kék szem.

A nemesek öltözete magyar nadrág, a fiataloknál violaszín vagy vadgalambszíni posztóból, az öregeknél szürke vagy fekete posztóból, ugyanolyan mellény és ptykés ujjas, melyet most egy sajátságos szabású kabátal kezdenek helyettesíteni (régii szép magyar viseletük nagy kárára), magyar eszma, pörge kalap, melyet télen fehér vagy fekete darócposztóból készült, czifrán kivarrott szűr egészít ki. Itt-ott még látni lehet a régi időkben fennmaradt s a köznemeseket jellemző kurta bundát, melyet — úgy hisszük — drágaságuk miatt már csak a legtehetősebbek hordanak, a mi finomul kikészített, vörösbarnára festett jühörszőrrel, színes selyemmel gazdagon hímézve festői viselet volt. A nők viseletéről határozott leírást nyújtani alig lehet, azt egy sajátságos elkésett divatnak mondhatjuk, hol ilyen, hol amolyan, és áll, a mint az illető ízlése kívánja, hosszabb vagy rövidebb szoknyából, egy derékhez simuló ujjasból (vizítka), melynek ujja bő, hol szűk, néha sima, máskor fodros, a szerint, a mint azt utoljára látta a városban egyik-másik eseléd-lányon, szerinte kisasszonyon. Az öltözetek kelméje karton, batiz vagy szörkelme, az erszény tartalmához képest. Általában a nemes nők nagyon szeretik a czifrát, a rikitó színűt, ha lehetséges, a szivárvány minden színét magukra rakják, a mi épen nem vall valami jó ízlésre; a hajukat is hol kontyba rakják, hol czopfba eresztik, a mint épen a kedvük tartja. Egyszóval a szucsáki nemes nőknek nincs viseletük.

Ellenben a paraszt nők régii magyaros öltözetben járnak, a mely áll bő karton-szoknyából, bársonyba szegett, sűrűn ptykézett mellénykéből (pruszlik), fehér bugygyos ujjú ingvállból, színes vagy fehér kötényből és fekete kordovány eszmából. Az asszonyok fejükön karton kendőt hordanak, a leányok hajukat két fonatban leeresztve, végében szalag csokorral viselik. A férfiak viselete hasonló a nemesekéhez, csak annyiban különbözik, hogy a nadrág kelméje szürke vagy fehér darócposztó, mit ők harisnyának neveznek.

Az oláh férfiak fehér darócposztó nadrágot, juh-

bőrmellényt (tyeptar) és fehérdaróc ujjast (czondra vagy szumán) viselnek; a mellény ki van varrva színes selyemmel, az ujjas pedig piros, kék, zöld, sárga posztósávokkal fölékítve, a mi rendkívül drágává teszi az öltözetet, annyira, hogy egy ilyen ujjas belekerül 25—30 koronába; fején bárányszőr kucsmát vagy erősen felhajtott karimájú kalapot hord. Az oláh nők nagyon fényűzők; ünnepnapokon szörkelme-szoknyát, selyem előkötőt, magyaros mellényt hordanak, a lányok hajukat egy czopfba fonják, bele sok ezüst pénzt és szalagot erősítenek s a hátukon leeresztve viselik; ezenkívül fejükre fehér üveg gyöngyből pártát (bertyicza) tesznek; a férjes nők hajukból sajátságos kontyot fonnak (korkomány) s fejüket nagy gyapju vagy selyemkendővel kötik be; mind a férfiak, mind a nők öltözetét nagy eszma egészíti ki; a férfiaké fekete, a nőké piros; mentől vagyonosabbak, annál nagyobb a eszmájuk.

Szucsák magyar ajku lakossága tisztán beszél magyarul, különösebb nyelvjárást nem alkalmaz, csak egy sajátságát vesszük észre nyelvünknek, melyet említés nélkül nem hagyhatunk. A birtokos jelzők többes számának 3-ik személyét és a helyragos névmásokat különösen használják, például: házik házaik, luvik — lovaik, disznik — disznóik. Továbbá: miküntől — tőlünk, miküntől — hozzánk, náluk náluk, rullik — róluk, túllik — tőlük.

Lakásuk többnyire 2 szoba és konyhából áll; meglehetősen esinnal van berendezve, sőt a vagyonosabbaknál még a kényelem sem hiányzik. Épületeik legnagyobb része kőből épült, deszka vagy zsindelyfedélzettel, szalmafedelelet már nagyon keveset találunk s csak a legrégebb épületeken. Minden ház körül gyümölcsös kertet találunk, mi, ha a falut egyik vagy másik hegyről nézzük, úgy tűnik szemünk elé szép, esinos házaival, mint valamely kisebb gyógyítófürdő.

A családi életük általán véve békés, ritkán fordul elő házasságok között elválás. A férj korlátlan úr a háznál, kinek a többi családtagok engedelmességek, mit az jellemez leginkább, hogy a férj feleségéről így beszél: „az asszony“, gyermekeiről azt mondja: „a eseléd“, mikor együtt valahova mennek, mindig a férj megy elől, ebédnél az asztalra ül, stb.

A mi az étkezésüket illeti, az feltűnően különbözik a téli a nyáritól: télen naponta csak kétszer, reggel 9 órától — „mit paraszt ebéd“-nek hívják — és este 5 órakor esznek főtt ételt, délben, ha épen megéheznek, egy kis kenyert vagy főtt burgonyát, csak úgy hajában fogyasztanak el. Nyáron reggel, délben és este pontosan esznek, még a legszegényebbek is. Kenyerüket kukoriczával vegyített tisztabúzából sütik, mi nagyon tápláló és egészséges; egyéb ételket túlnyomóan a húsfélék alkotják, míg a zöldségek közül a káposzta és a paszuly, mit legtöbbször készítenek.

A hagyományos szokások.

Szucsákban az ünnepek közül a karácsony az, melynek minden napjához valami régii hagyományos szokás fűződik. Karácsonyt itt is úgy, mint az erdélyi

részek valamennyi ref. községében, 3 napig ünneplik. Az ünneplés karácsony előestéjén kezdődik, mikor a legények egy házhoz gyűlnek össze, honnan éjfél 12 órakor „kántálni“ indulnak, minden magyar házhoz bemennek s vagy az ablak alatt, vagy a pitvarban egy régi dícséretet énekelnek el, mely a jelenlegi ref. zsol-táros könyvben már nem is található, ezzel tudtára adják a háziaknak, hogy a megváltó megszületett. Az ének végeztével az „első“ legény bemegy a házba, versben üdvözlí a családot és számos boldog karácsony első napot kíván; erre a házigazda egy kalácsal és pálinkával ajándékozza meg a legényeket, mit azok egy arra a célra hozott zsákban és korsóban tovább visznek, míg nem az egész község magyar lakosságát összejárják; ilyenkor a legénység annyi kalácsot és italt gyűjt össze, hogy az egész ünnepen nem kell italra költenie. Ezenkívül megindul itten számtalan kántás, helybeli és idegen, az ötödik, hatodik faluból is ide se-reglenek a szegény emberek, mert tudják, hogy itten bő aratása van ilyenkor a koldusoknak. A legszegényebb családnál is elkél 30—30 e célra süttöt kis kalács, míg a vagyonosoknál a 200—300-at is meghaladja. Itt meg kell jegyeznünk, hogy a kántások számára süttöt kalács nem nagyobb, mint egy 2 kros zsemlye, kivéven a legényekét, kik kivált leányos háztól, mindig a legszebbet, jobbat kapják. Midőn megvirrad, elvégződik a kántálás; a falu épen olyan csendes lesz, mint a milyen zajos volt egész éjjel; reggeli 10 órakor a ki rákészült, templomba megy, urvacsorát venni; a nap hátra levő részét pedig minden tisztességes ember otthon tölti családjá körében, nem lévén illendő az ünnep első napján sehova menni.

Karácsony másodnapján (István vértanú) még sötét hajnalban elindul a legénység zeneszó kíséretében, minden háznál, ahol István van, megjelenik;— az mindegy, ha az illető István 60 éves, avagy 6 hónapos — s azt megköszöntik. És pedig az „első“ legény egymaga bemegy a házba, engedelmet kér a házigazdától, hogy a háznál levő „szentet“ társaival együtt felköszöntesse. Míg ő bent van, a többiek az udvaron tánczolnak. A gazda engedelmével mindnyájan bemennek; az első legény versben felköszönti az Istvánt, a gazda pedig kalácsal és pálinkával kínálja őket, végül egyet tánczolnak s tovább mennek. Délelőtt 10 órára az egész falu Istvánja meg van köszöntve; honnan azután templomba mennek. Templomozás után beáll a táncz és tart éjfél utáni egy-két óráig. A legénység még akkor sem fekszik le, hanem törvényt lát azok fölött, a kik magukat rosszul viselték; karácsony 3-ik napja, a másodikhoz hasonlóan foly le, csak hogy akkor Jánost és nem Istvánt köszöntenek. Itt meg kell még emlékeznünk az „első legény“ tulajdonképeni

mivoltáról: Azt karácsony előtt két héttel választják közös akarattal maguk közül, annak aztán kötelessége a karácsonyi verses köszöntöket betanulni, az egész ünnep tartalmára muzsikust fogadni, tánczó házát — tánczterem — szerezni, a mi nem kis bajjal jár, mert korcsmába a lányokat illetlen vinni, a magánházakat csak nagy kérelem után adják.

Továbbá az első legény felelős minden rakoncátlanságért, mi az ünnepek alatt a tánczon történik és neki jogában áll a rendetlenkedőket megbüntetni. A büntetés rendesen abból áll, hogy az illetőre 3-mat vagy 6-ot csapnak egy e célra készített lyukas lapáttal. Régen, a 70-es évek előtt, egész évre választották az első legényt, csak hogy azt „legénybirónak“ hívták, az után minden vasárnap törvényt látott a legénység felett; de ez a szép szokás most már — a közerkölcsiség nagy kárára — egészen kiment a divatból.

Karácsony 3-ik napjával korán sincs vége az ünneplésnek, decz. 28-ika, az aprószentek napja, Szucsákban az asszonyok ünnepe. Daczára, hogy a férj korlátlan úr a háznál, ez egy napon engedi nejét kényekedve szerint mulatni és nem igen fordul elé, hogy az apró szentek napi mulatságért a házi béke megzavarodjék, holott máskor minden kis kihágásért kikap az urától.

Aprószentek napján reggel a jobbmódu nők közül egy a nyakára teker egy-két méternyi kolbászt, kezébe vesz egy üveg mézes pálinkát és egy nyírfa vesszőt. Elébb saját családjá férfitagjait a vesszővel megveregeti, hogy bolhák ne csipjék a nyáron; azzal elindul a szomszédba. A szomszédasszony hasonló módon felfegyverkezik; a férfiak ott is kikapnak s úgy mennek tovább házról-házra. Útközben minden szembe jövőt jól megvernek a vesszőkkel, míg a menet 30—40-re szaporodik. Egy háznál megállapodnak, onnan a férfiakat a szomszédba küldik, az összehordott enni valókat megkészítik, esznek-isznak, legtöbbször muzsikust is visznek s foly a mulatság este 8—9 óráig. Ilyen asszonymulatság 4—5 is van a faluban, melyben férjes nőkn kívül más nem vesz részt. Napközben a mulatozók fölkerelkednek, hogy egymást meglátogassák, kettő felöltözik vőlegénynek és menyasszonynak, azt énekelve, kurjongatva viszik az utcán. Ha egy másik csoporttal összetalálkoznak, van kelete a nyírfa-vesszőknek, de még nagyobb a pálinkás üvegnek. Ezen a napon kevés kivétellel minden asszony berug egy kicsit, de legtöbbször jól leisszák magukat. Ezt senki sem veszi nekik rossz néven, mert aprószentek napján minden szabad az asszonyoknak.

A húsvéti ünnepekhez a másodnap i öntözésen kívül semmi hagyományos szokás nem fűződik, az is egész csendben folyik le, s a szokásos tánczon ki-

vül egyéb mulatság nincs. Pünkösdkor a leányos házak udvarát és kapuját a legények zöld ágakkal díszítik fel.

A farsang Szucsákban élénken és zajosan szokott lefolyni, a mennyiben a házasságok többnyire akkor szoktak köttetni s az eljegyzési és lakodalmi szokások nagyon régiek és érdekesek. A leányt az első megkeresésre nem szokás oda ígérni, mert nem „kidozni való.“ Ilyenkor csak „meglátjuk“ stb feleletet kap, ezzel fel van jogosítva, hogy másnap is kérheti, míg harmadszor már mint biztosra szülőivel és násznagygyával megy a leányos házhoz. Mikor aztán meg-egyeznek a szülők kölcsönösen, hogy mit adnak az ifjaknak, kitzük az eljegyzés és esküvő napját. Az eljegyzés nagy ünnepélyességgel megy végbe, többnyire szombaton este. Mind a vőlegény, mind a menyasszony szülei jó embereiket, rokonaikat meghívják. A vőlegény házában az általa meghívott vendégek gyűlnek össze, kik a násznagy vezetése alatt muzsikaszóval a leányos házhoz mennek, hol a menyasszony vendégei már együtt vannak és az asztal vacsorához megvan terítve. De a menyasszonynak ilyenkor nem szabad benn lenni a szobában, hanem kinn a konyhán van elrejtve. A násznagy ékes beszéddel adja elő idejövételének okát s kéri a házigazdát, az általuk már kiválasztott leányzókat vezettesse elő. Míg a menyasszony bejön, násznagy uram a már nála levő jegyeket, mi a férfi részéről néhány darab tallérból, a nő részéről egy \ alakra fogott és papírba pecsételt selyem nyakkendőből áll, egy tányérra teszi. Mikor a menyasszony bejön, felszólítja, hogy a két jegy közül válasszon, de megmagyarázza neki, hogy most ez egyetlen-egyszer az övé az elsőség; mihelyt elvette jövendőbeli férjének a jegyét, azonnal kötelezte magát, hogy férjének engedelmes, hű, segítő társa lesz, mindenben férje akaratát követi s felsőbbtségét elismeri. Ezen szerződés után asztalhoz ülnek mindnyájan, a vendégek a menyasszony elébe rakják ajándékaikat, a mely ez alkalomra nem lehet egyéb, mint sütemény. A násznagy előbb poharat köszönt arra, hogy az ifjú párnak egész életök fogytaig ilyen rakott asztaluk legyen, mint most van, ezután kezdődik a vacsora, mely leves, tehénhús, töltött káposzta, sült és a vendégek által hozott süteményből áll. Vacsora után tánczólnak reggelig.

A menyegző a jegyváltás után 3 héttel szokott történni. Egy héttel a menyegző előtt a két koszorus-lány a maga költségén felöltözteti a két vőfélyt, kiket a vőlegény és menyasszony közös akaratával hívnak meg a fiatalság közül. A vőfély öltöztetés abból áll, hogy két nádpálczát művirággal és legtöbbször nemzeti színű szalagesokorral feldíszítenek, valamint a vőfélyek kalapját és a kabátjuk balujját épen olyan virág- és szalagesokorral. Akkor a vőfélyek hivogatni indulnak; minden háznál, kiket a szülék meghívatnak, az egyik, úgynevezett „első“ vőfély, egy e célra készült meglehetősen hosszú verset mond el, melyet a „második“ vőfély egy rövidebbel támogat, a vőfélyeket a háziak itallal szokták megkínálni. Ez a hivogatás a menyegző előtti napon ismétlődik; ezt úgynevezik,

hogy „ajándékra hivogatás“, mert ezen a napon, a ki a menyegzőre el akar menni, úgy a vőlegény, mint a menyasszonyi házhoz ajándékot küld, még pedig étel-neműeket, pl. kenyeret, lisztet, tojást, majorságot vagy disznóhúst. Kivált ha a házasulandók szegény sorsuak, minél többet igyekeznek küldeni, hogy még esküvő utánra is maradjon pár heti élelem az ifjú párnak. A begyűlt ajándékból megtudja a gazdasszony, hogy kik és hányan lesznek a menyegzőn s a szerint készíti a lakodalmi ebédet. Az esküvő napját megelőző estén a siratót tartják a menyasszony házában, mi abból áll, hogy a mindkét nemen levő fiatalság összegyűl és tánczol egész reggel feléig. Akkor a násznagy, mind a vőlegényt, mind a menyasszonyt kibucszátja a fiatalság közül, elmondja, hogy a két fiatal most kilépik közülök, komoly élethez kezd, megköszöni nevükben az irántuk tanúsított barátságot s végül kívánja, hogy a kik már arra a lépésre érettek, kövessék a példájukat. Itt meg kell említenünk, hogy a siratót főképpen azért tartják, hogy a menyegzőn a vőfélyeken és koszorus leányokon kívül a fiatalságnak illetlen megjelenni, s így soha sem is hívják meg őket.

Az esküvő napján délelőtt 10—11 óra tájt a vendégek egy része a vőlegény, más része a menyasszonyi háznál gyűl össze; a násznagy a vőlegényt a szüleitől elbucszátja, megköszöni, hogy felnevelték s mindeddig gondját viselték, míg most szárnyára bocsájtják. Ekkor egy 6 vagy 8 ökörral befogott szekérré ül az egész násznép s úgy megy a leányos házhoz, a násznagy és vőfélyek lóháton vezetik őket. Ezalatt a leányos háznál a nyitott kaput egy szalma-kötéllel zárják el, míg az ott levők mindenféle rúddal, penetével felfegyverkezve várják a vőlegényt s akkor ügyesek, ha a lehető leghosszabban tudják a násznépet a kaputól távol tartani. Végre a násznagy a szalmakötelet — régen karddal — most már csak késsel elvágja és a menyasszony jegyét felmutatja s ekkor a védők megadják magukat. Mikor a násznagy a vőlegénnyel együtt a szobába jut, a menyasszony megint el van dugva s a násznagy követelésére előhoznak egy a lehető legvénebb és csúfabb cigányasszonyt s kínálják, hogy vigye: ebből aztán egy hosszú tréfás felelés fejlődik ki a násznagy és gazda között, mialatt a vőfélyek a menyasszonyt is a fenn írt módon a szüleitől elbucszátja, szekérré ülnek s — most — előbb az anyakönyvvezetőhöz, onnan a templomba mennek esküdni.

Míg az esküvő foly, addig a leányos háznál megterítik az asztalt; mikor a násznép visszaérkezik, a vőfély egy arra készült verssel asztalhoz ülteti a vendégeket; a vőlegény, menyasszony és a násznagy és násznagyasszony az asztalfőre ülnek, a többi a hová fér. Mikor mindnyájan leültek, a vőfély itallal kínálja a vendégeket, megint versben; azután következik az étel felhordása; minden fogásból az első tálat a vőfély hozza be és a menyasszony elébe teszi és minden ételhez verset mond. Egy ilyen lakodalmi ebéd rendszeren 6 tál ételből szokott állani: leves, sütemény, tehénhús mártással, töltött káposzta, sült és tejbefőtt törökbúza vagy zsemlekása. Ezt a tejbefőtt kását czúki kásának szokták nevezni, azt jelenti, hogy a menyasszony a

szülei háznál már kiszolgált.* Mikor a tejeskása-evésre kerül a sor, a násznép már olyan vígan van, hogy a sok tréfának nincsen vége-hossza, a tejes kását amelllett még meg is kell fizetni; a szakácsnék egyike beköttött kézzel és egy fakanállal körüljár, mert a kása megégette a kezét, s orvossággravalót kér a vendégektől. Mikor az ebédnek vége, a násznagy egy tányért vesz elő, melybe egy tallért, vagy néha többet is tesz, elmondja, hogy a menyasszony, a míg leány volt, hajdonfővel járt, de már most fejkötőre van szüksége, azért kéri a vendégeket, ne sajnálják pár krral megsegíteni, hogy abból fejkötőt vásárolhasson. A begyűlt pénzt egy pohár pálinka kíséretében átadja a menyasszonynak, ki azt felállva issza meg, mintegy jelezve a hálás köszönetet; végre a vőfély a muzsikusok számára járat tányért, szintén vers kíséretében; ezután a násznagy asztalt bont s a menyasszonynyal megkezdí a tánczot, a mi folyó éjféltután egy-két óráig is.

Másnap reggel van a kontyoló. A vendégek a menyasszony házánál gyűlnek össze; a násznagyasszony a menyasszonyt megfésűli, fejkötőt tesz a fejére, melyet a vőlegény vesz ajándékba.

Mikor a menyasszony így fel van kontyolva, az egész násznép szekerre ül és templomba kíséri az új párt. Templomozás után a vőlegény házához mennek, hol tárt kapuval várják a menyasszonyt. A vőlegény anyja veszi le a szekerről, ki jobb kezében egy csomó kulcsot tart, azért, hogy a jövendőbeli menyé jó gazdasszony legyen. Benn az asztal már meg van terítve és a már megírt módon ebédelnek, tányért járatnak és mulatnak.

A keresztelési és temetési szertartásokhoz semmi hagyományos szokás nem fűződik, azokat itt is csak úgy, mint a legtöbb ev. ref. vallású faluban szokták megűlni.

A névnapok közül csak azokat tartják, melyek a téli hónapokra esnek, mint: Katalin, István, János, Károly, Zsuzsánna, Sándor és József. Ekkor bevégeződik Szucsákra nézve minden multság; mit a nép szorgalmának lehet tulajdonítani. A mint tavasszal beáll a mezei munka, a faluban vénasszonyon és gyermekén kívül nem lehet embert látni, mint munkás méhek le-

pik el a mezőt, kora hajnaltól késő estig s nem csak a saját, hanem a nagyobb birtokosok földjét is mivelik részében, sőt még a szomszéd faluk határán is dolgoznak, hogy fenntarthassák magukat, mert különben csekély földjük jövedelméből nem tudnának megűlni.

Ezen erények mellett, tagadhatatlan, hogy hibái is vannak e népnek. Egyik főhibája, hogy vallástalan, a templomot nem járja s csak látványosságok alkalmával — esketés, temetés — tölti meg. Ebből folyólag káromkodó, különösen a nők rendkívül nyelvesek, veszekednek egymás közt, miért nem ritkán járásbírság elé is kerülnek. A férfiak verekedők, ritka ünnep telik úgy el, hogy a korcsmában verekedés ne forduljon elő. Olyankor aztán a kórházba is kerül közűllők. Kisebbszerű tolvajlások is fordulnak elő, mint tyúk, csirke, gyümölcs, de nagyobb mérvű betörések még eddig emberemlékezet óta nem történtek.

Ezen apró bűnöket leszámítva, Szucsák népét hazánk legjobb népei közé lehet számítani. A karácsonyi ünnepek leírásából láttuk, hogy milyen adakozó; de nemcsak akkor, hanem egész éven át; a falu tartja a maga szegényeit; arra még nem volt eset, hogy szucsáki tűzkárosult vagy egyéb szegény koldulni ment volna idegen helyre; annál több idegen jön ide és a szucsáki véteknek tartja a koldust úgy kibocsátani udvarából, hogy valamit ne adjon neki.

Az erkölcsösségre nézve sem áll Szucsák az utolsó helyen. Általános a panasz, hogy más községekben az emberiség fekélye, a vadházasság, milyen gyakori. Szucsákban 1882-től 1900-ig egy vadházasság jött létre csak.

Műveltség tekintetében sem áll hátrább, mint más községek, 1882-ben egy 4 tanerővel bíró állami elemi iskola nyílt meg, mely 1898-ban egy kiseddóvóintézetel bővűlt. Van magyar olvasó köre, temetkezési egyesülete és férfitalasköre. Ezen egyesületek mutatják, hogy ez a nép nem idegen a hasznos egyesületek pártolásától, sőt 1899-ben egy hitelszövetkezet is alakult, melynek célja a népet az uzsorásoktól megűlni.

Ilyen körülmények között remélhető, hogy Szucsák községe pár évtized múlva hazánk legvirágzóbb községei közt fog helyet foglalni.

* Régi szokás volt, hogy midőn a gazda elbocsájtotta a cselédjét, kását adott neki utoljára enni, s ezt «czuki» kásának hívták.

NÉPRAJZI TARKASÁGOK.

As ipar és a néprajz.

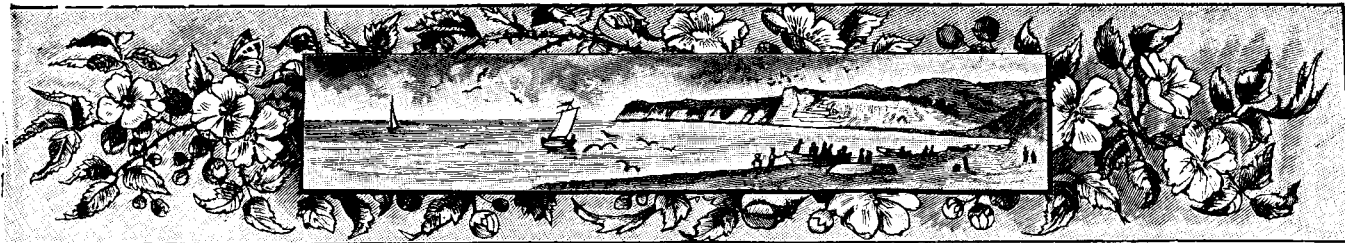
Ezzel a címmel nemrég előadást tartott *Herrmann Antal* dr. Brassóban. A nagyérdékű előadásban a szerző az iparnak néprajzi fontosságára s viszont a néprajznak az ipari termékekre való hatását mutatja ki.

E felolvasáshoz a *Brassói Lapok*

megjegyzéseket fűz. Ezeknek lényegesebb részeit, melyek közlőrl is érdeklők az E. K. E. most készűlő muzeumát, itt közöljük:

„Senki előtt sem lehet kétséges, hogy a hazai ipartermékek, főkép a hazai ipar produktumai, a magyar népléleknek, s nem csupán a kéznek alkotásai. Ha tehát mennél több helyen s mennél nagyobb mértékben állítatnak elő hasonló ipartermékek, a magyar etnografia fölöttébb sokat fog nyerni. De a nép-

rajzi tudományak is van befolyása a hazai iparra. A mi pedig a kolozsvári Mátyás-háznak néprajzi muzeumát, a régi ipari cikkek összegűjtését, az állandó vagy vándor ipari kiállítások eszméjét illeti, ezek kétségtelenül nagy lökést fognak adni a hazai ipar ügyének. Hiszen ha a magunk, ma még csekély iparpártoló mozgalmát tekintjük, nem kell-e megakadnunk már az első lépéseknél a miatt, hogy nem vagyunk azzal tisztában, minő termékek vannak tehát hazaiak, biztosan

és versenyképesen? Napilapok, folyóiratok és katalogusok e tekintetben vajmi keveset segítenek. A mit ma olvasunk, ha ugyan olvassuk ezeket a dolgokat, azt holnap már bizonyosan elfelejtjük. De ugyanekkor néznénk vagy nézhetnénk csak végig egy ipari kiállítást, a mely minden irányban meggyőző és megnyugtató, azonnal és maradandóan megjegyezteti velünk ama termékeket, melyek hazai gyárnak vagy hazai kéznek a munkái. Az ilyeneket, tehát a mit látunk, már nem oly könnyű elfelejteni. Viszont az sem tagadható, hogy Kolozsvár is messze van Brassótól. Ha ott ipari kiállítást rendeznek; a mi tervbe van véve, akár országos gyártmányokból, akár speciális erdélyi ipartermékekből, ebből nekünk brassómegyeieknek kevés hasznunk lesz. Brassói ember nem fog azért Kolozsvárra menni, hogy a néprajzi kiállítást lássa, *legfeljebb* meg fogja látni a néprajzi kiállítást, ha Kolozsvárra ment. S mi ebből a tanulság, a következés? *Az, hogy a néprajzi tekintetben is fontos ipar-kiállítást decentralizálni kell, s ha nem volna kivihető, külön kell megszervezni Brassóban.* Azt hisszük, sőt biztosak vagyunk benne, hogy dr. Herrmann Antal úr pártolni fogja ezt az indítványunkat s megindítja a mozgalmat, melyet Brassóban is két-három jeles etnográfus, s több más jeles hazafi is kétségtelenül támogatni fogja. Brassómegyében sok kincs van, ipari és néprajzi tekintetben, most az ideje, hogy halomra gyűjtsük. A háziipar föllendítése a kíváncsiorlásai szenvedélyt is megapaszthatja s új jövődöt nyithat megénk szegényebb népessége számára.

*

Kétségtelen, hogy általánosságban sok igazság van a cikkben, azonban mindaddig, míg a kolozsvári néprajzi muzeum megalkotva nincs, tartózkodnunk kell az erők elforgatásától. De sőt teljes egyetértéssel arra kell törekednünk, hogy ország-részünknek ezt a nagyjelentőségű kulturintézményét úgy alkossuk meg, hogy abban minden vidéknek néprajzi jellege kidomborodjék és néprajzi különlegességei a legteljesebb sorozatokban összegyűjtessenek.

E munkában szüksége van az E. K. E.-nek minden jó hazafi támogatására és éppen ezért kérjük lapjárunkat, hogy a külön vidéki muzeumok megalkotásának eszméje mellett ne most, a munka kelles közepén, lelkesítsen, hanem majd akkor, a mikor dicső Mátyás királyunk születési házának csarnokai — méltóan a nagy király emlékéhez — megtöltve lesznek. Ekkor, és csak ekkor lehet jogos és méltányos a vidéki muzeumok szervezésének akciója, most azonban árt az új intézménynek és nem használ az esetleg keletkező új muzeumoknak.

A «Benes»-hegy mondája.

Irta: Pop Retegan J.

(Oláhból fordítva.)

Besztercze-Naszódvármegyeészaki részén, a radnai havasokból emelkedik ki a 1588 méter magas Benes-hegy, melyről a nép száján a következő monda maradt fenn:

Réges-régen, egy szép tavaszi estén, Ó-Radnára egy Benes nevű szegény halász érkezett feleségével s fiával, kik egy a Szamos folyó partján levő kis kunyhóban húzódtak meg. Itt a kedvező alkalmat felhasználva Benes nagy kitartással s a legszebb reményekkel a halászhoz fogott, de ennek ellenére az eredmény vajmi kevés, sokszor éppen semmi volt. Rajta is betelt az a régi közmondás: „Halász, vadász, madarász, üres tarisznyába koto-rász.”

Midőn egyszer a Szamos folyóban halászva, kínálgatta az édes csalátket, hol ide, hol oda dobva horgát s sovár szemekkel lesve az eredményt: hirtelen csak elébe toppan egy piros köpenybe burkolt, hosszú szárú pipából bodor füstök eregető emberke, kinek két — patához hasonló — lábán fényes sarkantyú díszlett. Benes e különös díszbe öltözött alakot meglátva, nagyon megijedt s sűrű keresztvetésekkel igyekezett magát tőle bizto-

sítani; de hasztalan, mert azt semmi sem riasztá vissza, sőt bátran közeledett a megrémült Beneshez s a legnagyobb hangon így szólta meg:

„Igaz, hogy én az Ördög vagyok. de azért nincs okod tőlem félni, sőt ellenkezőleg bizál bennem s remélj, mert most is éppen az irántad való jóakarattal vezérelt ide. Látva ugyan is a te sanyarú helyzetet s eredménytelen fáradozásaidat: szolgáltatnom akarom neked felajánlani, oly szolgáltatást, mely után minden vágyad azonnal teljesülhet s úgy magad, mint a hozzád tartozók a legirigyeltebb emberekké lesznek s koplalás helyett a legnagyobb jólétet éritek el. Csak azt kívánom viszonozásul, hogy engem tiszteljenek s kössétek le magatokat részemre. Gondold meg s ha akarod, kövess engem!”

Benes a csábító ígéretek lefolyása alatt fényes jövőt varázsolta maga elé, képzelete egy magasabb régióba ragadta s a gazdagság folyton megszereshető finom ételek és italok már csaknem előre érzett íze, a munkanélküli élet csábos kényelmei, a község lakói fölött gyakorlandó fölény s még a papnál is nagyobb tekintély reményei: oly ellenállhatlan erővel hatottak rá, hogy ily szavakkal fordult a kísértőhöz: „Hallod-e Uram? Ketten a vásárt akár azonnal is megköthetnők, de mivel te a feleségem s a fiam tiszteletét is kívánod, ezért én az ők nevökben csak a velök tartandó értekezés után s a tőlük kieszközölt beleegyezés alapján nyilatkozhatnám, mert nálunk az a szokás, hogy csak közös egyetértéssel intézhetjük dolgainkat; de ha nincs kifogásod ellene, holnap e helyen, ez órában találkozhatunk s határozatunkat közölni fogom.”

„Jól van” mondá az Ördög s azal elűnt.

Benes hazafelé indult, elgondolva, hogy milyen jó is lesz az, hogy a helyett, hogy esőben, szélben éltlen, szomjan a Szamospartján lézengene: a legfényesebb ruházatban ülhet majd kastélyában a dűsan terített asztal mellett s kegyesen fogadhatja az előtte hajlongók köszöntéseit.

Sötét este volt, mikor Benes ilyen gondolatokkal, de üres tarisznyával haza érkezett. A felesége türelmet-

lenül várta a vacsorára valót s a mint férje a konyhába belépett, feleségének első kérdése az volt: „Hozol-e valamit?” Hozok feleség, hozok, üres tarisznyát ugyan, de annál jobb hírt! Megúntam már e nyomorúságos életet — így kezdő Benes a hír elbeszélését — e sok fáradsággal s kevés eredménnyel járó foglalkozás annyira terhemre van, hogy nem tudom elviselni. De úgy látszik, hogy a gondviselés megelégette szánandó állapotunkat, mert halászás közben az Ördöggel találkoztam, ki azon esetre, ha ti elfogadnátok a legkényelmesebb életet biztosítana részünkre s minden vágyunkat a legnagyobb készséggel teljesítené.“

„Ez elég öröndetes hír — mondá a feleség, — de viszonzásul mind-ekért mit kíván?”

„Életünkben semmit, csak halálunk után kívánja, hogy szolgálataiba szegődjünk.“

„Isten mentsen! — mondá a fiú, — hogy lelketem bármi kincsért is az Ördögnek adjam el“ s miután ismerte atyja hajlamait, azonnal fel-tarisznyált s a szülői házat örökre elhagyá.

A fényes jövőtől szintén elcsábított feleség — fia távozása után ily szavakkal fordult férjéhez: „En az Ördög ajánlatát hajlandó vagyok elfogadni, ha öt zsák aranyat s háromszáz éves életet biztosít részünkre, különben nem.“

A felesége határozata a halászt nagyon boldoggá tette s bár étlen, szomjan, de alig várta a légyott óráját s az álmatlanul eltöltött éj hajnalán azonnal a kitűzött helyre indult, hol a bőkezű kísértő nem sokáig váratott magára s már messziről kiáltá a halász felé: „Nó mi a határozat?”

„En és feleségem elfogadjuk ajánlatodat, fiam azonban nem; de mi is csak oly feltétellel, ha öt zsák aranyat s háromszáz éves életet biztosítasz, s ez idő alatt minden vágyainkat teljesíted s minket hűségesen szolgálsz.“

„Elfogadom“ — felelé az ördög — „ma éjjel legyetek otthon, mert a pénzt akkor elviszem.“

Úgy is történt. Következő éjjel az ördög beváltotta ígétét s az öt zsák aranyat pontosan és hiánytalanul a szegény halász konyhájába szállította.

Most kezdődött csak a gyöngy élet a már boldog halászpárra nézve, igyekeztek is azt a legnagyobb mértékben fölhasználni; fény, pompa, dinom-dánom, s boldog semmittevésben töltötték napjaikat. De ez sem elégíti ki vágyaikat, a nagy kincsből Ó-Radnától az éjszakkélet fekvő szép hegyet megvásárolták s arra a hűségesen szolgáló ördöggel egy gyönyörű palotát emeltet-

tettek, melybe a legnagyobb kényelemmel rendezkedtek be s ez időtől fogva már csak négy paripától vont aranyos kocsiban léhetett őket látni.

Igy éltek boldogan, megelégedetten több emberöltőn keresztül, míg a szerződésileg biztosított idő le nem járt; mikor pedig a háromszáz esztendő letelt, nyomtalanul tűnt el a palota s vele együtt a házaspár is, de áll a szép hegy s egykori tulajdonosáról ma is a Benes nevet viseli.

Eltűntek Benesék, eltűntek nyomtalanul, senki sem tudta hová. Egyszer azonban egy elbololyongott juhait kereső pásztor a Benes-heggyhez érve annak oldalában egy igen mély barlangra bukkant, hol legnagyobb rémületére Benest találta, ki épen pénzszámlálással volt elfoglalva. A juhásznak egy marék pénzt adott s kérte, hogy gyorsan távozzék, nehogy gazdája — ki úgy látszik pénztárossává tevé — ott találja.

A monda szerint bizonyos napon ma is hallható Benesék keserves sohajtása és jajgatása, mert a lelkeket eladó Beneséket kíméletlen gazdájok az ördög ekébe fogja s a legkíméletlenebb módon szánt velők a Benes-hegy oldalán

4.

„Figyelmeztető írás.

A mikeszási ref. templomról és Radák sírboltjáról

Irta: Ifj. BIAS István.

Mikeszása Kis-Küküllő megyében s a budapest-predeali vasútvonal mentén fekszik, s mint neve első pillanatra jelzi, valaha szász község lehetett, ma már nagyon kevés szász lakja, s azok is oláhossodnak. Lakosainak a nagyobb és tehetősebb része magyar, a többi pedig túlnyomóan oláh.

Az utóbbiaknak — kik a görög keleti egyház hívei — számarányukhoz mért eklézsiájok és szép templomuk van, a melylyél átellenben egy emelkedésen, közvetlen egymás szélében összeépítve fekszik elől a reformátusok, közbül a lutheránusok s végén a róm. katolikusok egyháza. Ma már csak a reformátusoké s a katolikusoké van használható állapotban. A lutheránusoké csaknem teljesen rom. Még fennálló egyik — délkeleti — oldalkapuja eskét ablaka utalnak a gót és renaissance stílusra, az észak-keleti oldalt pedig valószínűleg a református templom valamelyik renoválásakor használták fel.

Az ettől észak-keletre fekvő ref. templom a lutheranussal egy időben keletkezett. Mind a kettőnek egyenlő oldal magassága, hossza és területe van. Az építészeti stíl a lutheránusokéval egy keletkezési időre mutat, habár ez három tudvalevő renováláson is keresztül ment.

A kath. templom már újabb építkezésre vall; de a ref. templomra nézve is a legrégebbi adat, a miről tudomásunk van, csak 1692-ig vihető vissza, s ez az évszám is egy későbbi feljegyzés alapján jutott ránk.* Korábbi adatokra a legnagyobb utánjárassal sem találtam, mert a ref. egyház anyakönyve, melyre támaszkodhattam, csak 1749–1854-ig terjed s a Radákok levéltára, mely szintén tartalmazhat a templomra nézve adatokat, az utolsó Radák végrendelete szerint a Nemzeti Múzeum birtokába ment át. Talán ennek rendezése és esetleges kiadása után többet tudhatunk a templom múltjáról, mert ennek története szoros összefüggésben áll volt kegyurainak a magyar-bényei Radák-báróknak történetével. A mikeszási Radák jószágot Szapolyai hűséges embere Radák László, a fellázadt székelyek egyik le- verője kapta. Ennek fiai voltak László es Imre, s utódjai azok a Radákok, kik 1692 óta a templom sírboltjában nyugsznak. A templom külső, délkeleti kapuján levő ezen felirat: Radák Ádám. Anno 1718 — renoválás idejéért jelzi. Szintén igazítások idejéért tartja fenn belől e kapu felett a Ren. 1820 és Ren. 1892. Az ajtóval szemben emelkedik a magyaros motívumokkal és nemzeti színnel díszített szöszék, mely „késztetet 1822-dik esztendőn, májusnak 25-dik napján. A papi székeltől balra mintegy 10–12 négyesög méter területen van a templom alatt a sírbolt, melyről az ev. ref. egyház anyakönyvében a következőket találtuk:

A templom alatti sírbolt 1865. szeptember első napján B. Radák István temetése alkalmával felbontatván — a sírboltban találtatott egy értz lemez, melyre metzve voltak az alább irt nevek, következő szavakkal:

„A feltámadásnak reményében itt nyugsznak tetemei Radák István és hitvesse Jármi Anna; Radák Mária ki 1692, Radák László ki 1704. — élete 17.

Radák Imre, ki 1708 esztendőben halálozta meg (sic!) kiknek emlékeztetőket az idő rövidsége nem engedte il- lendőleg örökíteni.

Báró Radák Ádám és kedves felesége B. Kemény Zsuzsánnának 1797. Mártius 15.“

Hat sor olvashatatlan. A tábla tulsó lapján.

„Szeretett leányának B. Radák Polixénának ki 1803, életének 18 eszt. szeptember 11 napján holtának meg.“

Ugyan e táblára vésetett fel: „A sírboltban talált tábláról lemásoltatta. B. Radák Ádám 1-ső szept. 1865. B. Radák István, — ki B. Radák Ádám és B. Kemény Zsuzsánná fia, — B. Radák Mária, Káta, Anna, Ádám apja, — G. Rhédi Klára férje, született szept. 24 — 1782. Meghalt 1865. Augusztus 27.

Ezen tábla a sírboltba szeptember 1-ső napján 1865. bétettetett. Felje-

* A mikeszási ev. ref. egyház anyakönyvében, a 396. lapon.

gyezte B o d ó József mikeszászi ref. pap.“

De 1897 április 3-án br. R a d á k Ádám halálával újra megnyitv a sír, hogy a magyar-bényei Radákok utolsó férfi sarját is befogadja ősei mellé.

Emlékére özvegve szárhegyi gróf L á z á r Olga a templom észak-keleti falába a következő felíráttal ellátott 80 cm. magas, 120 cm. hosszú márványtáblát tette:

„A kegyelet és tisztelet érzületénél fogva kéretnek mindenkori birtokossai Mikeszászának, e templom alatti kriptát föl nem bontani, mert teljesen telve van.

Nem rejt kincseket, csak földi maradványait a magyar-bényei báró R a d á k család számos tagjainak. Az utolsó ki ide lett helyezve m.-bényei br. R a d á k Ádám, e család legutolsó férfi sarja volt. Meghalt 1897 ápril 3-án és eltemettetett neje: Br. R a d á k Ádámné szárhegyi gróf Lázár Olga által. Az életnek nagy szenvedése és küzdelmei után nyugodjanak örök csend és békében a nemes halmvák.

*Br. R. A. Gr. L. O.**

Benn a templom oldalfalain köröskörül az időközben elhunyt R a d á k o k, a br. K e m é n y család és hídvégi gif M i k ó Imre ezimere függ.

A templom délkeleti ormától mintegy 10--15 lépésnyire emelkedik a harangláb, két haranggal. A kisebbiken A n n o D o m i n i 1591, a másikon 1781 év-szám van.

Megemlítettök még templomi edényei; két kelyhe aranyozott ezüsből egy 1734, a másik „1877 ápril 3“ felíráttal ez utóbbi, valamint egy A. G. F. S. 1777 felíratú kenyérszító tányér a Br. R a d á k Ádám és neje adománya 1897-ből. Továbbá egy ón kanna 1838-ból, egy ón tányér 1873-ból s végre egy ezüst tányér; felírat nélkül.

Babonák.

(Régibb feljegyzések.)

Jakab Ferencz szucsáki tanító egy iskolás fiu kezében szétszakított papirdarabkákat vett észre. Megnézvé, kézíratos feljegyzésekre akadt. De a füzet, melynek roncsai a szeletkéek, már végkép elkallódott, megsemmisült. A legszorgosabb utánjárással sem akadhatott nyomára. A megmentett papirrongyokat beküldte Versényi György dr.-hoz, a ki a következő érdekes babonákat betüzte ki a régi (50—60 éves) feljegyzésekből:

1. H a z t a k a r o d, h o g y e l e i n e r e s s z e n e k a m é h e k. A kast jártasd meg erős hangyákkal, mikor is be akarod fogni, h . . . zd meg elsőben, azután füstöld meg fenýoszurokkal.

2. H o g y a r a j e l n e f u s s o n. Mikor disznót ölsz, a sonkát tedd el és tavasszal bocsásd ki rajta, el nem megyen.

3. H o g y a m é h e k e t e l n e ü z z é k. Kend meg a kosárt mályvavízzel és soha el nem mehetnek.

4. H o g y s e m m i h i d e g n e á r t s o n. Lenolajat csianmaggul törd össze és avval kend testedet.

5. V é r e l l e n. Ird meg ezeket egy kis papirostra: Rubit × Ubit × gatba és azt valamiben egye meg; eláll.

6. F é n y e s s é g e t h a a k a r s z c s i n á l n i. Szedj egy néhány Szent István bogarát. Tedd egy üvegbe, tölts vizet reá, tedd meleg ganéra. Négy napig hadd álljon benne. Azután szedd ki és szúrd ki. Tisztán látsz nála.

7. H o g y a t e h e n n e k a t e j é t e l n e v e g y é k. A szekérkenőből tégy egy csuporba, a hol a tehén fekszik és az ördögök oda nem mennek.

8. H a v a l a k i t ő l v a l a m i t a k a r s z k é r n i. Ird meg ezeket az ígéket a jobb karodra: Egope vox adattott. És megadja.

9. K í g y ó m a r á s e l l e n. Idd vele a kőrifának levelit a borban.

10. V é r e l l e n. Nagy bürökmagot vevén, igyad.

11. F o g f á j á s r ó l. A losgyát* gyökerével együtt törd meg jó borban.

12. S z e m f á j á s r ó l. A nyúltüdöt kösd a szemedre és ismét mosd azzal, ha gyógyulni kezd.

13. H o g y s e n k i s e m m i t n e á r t s o n. A farkasnak a szemit köntösöd aljában hordozzad.

14. H o g y s e n k i m e g n e c s a l j o n. A bűdösbankának a szivét hordozd az erszényedben.

15. H o g y m e g n e f o g h a s s a n a k. A hollónak a szivét hordozd az övedben.

16. H o g y s e m m i t e l n e f e l e j t s. A denevérnek szivét hordozd nálad.

17. A k i n e k s z i v é r e n y i l a l l á s e s i k. Fejér borban kámfort, szarvasgombát, sáfránt, veresírat egyben kell elegyíteni és hogy meghidegüljön, egy kevés eczetet is hozzá és egy kálánnyal keverjed. Add innya.

18. T o r o k f á j á s r ó l. Méz, timsó, székfű, rózsavíz-pogácsa, nádméz; törd meg ezeket s temperáld; kenjed véle, meggyógyúl.

19. G y o m o r f á j á s e l l e n. A kőrifának haját aszald meg, törd meg és add meginnya, de megföld először fejér borban kenyérhaj alatt.

Egy párnak csak az eleje meg vége van meg. Hogy milyen terjedelme le-

hetett ezeknek a hasznos háziszerekről szóló feljegyzéseknek, mutatja az, hogy közleményeinkben az 1. számú babona a kéziratban 25. számú, a mi utolsó közleményünk a 166. számú. Nagy kár az efféléknek az elkallódása. De még sokat meg lehetne menteni egy kis figyelmes körültekintéssel, egy kis jóakarattal. Ki tudja, hány ilyen feljegyzés lappanghat még egyes házakban, hol épen, hol esonkán?! Ne engedjük elpusztulni, mentjük meg a tudományak.

Lakodalmi versek.

Közlő: **Emmerling Mariska.**

A két vőfély így kötődik:

1.

Hallgassunk a szóra!
Tizenkettőt elütött az óra.
Hallgass szavaimra
Zúgó sokadalom.
Mert mind készen áll a
Díszes lakodalom.
Mert ez hely az enyém,
Mostan bírodalom,
Rangomhoz is illik
Az ilyen hatalom.

2.

De nagy ember lehetsz
Nem tudom, hogy ki vagy,
Mert a mint kiköpéd,
A bírodalom nagy,
Holott a szó szádba' majd meg nem fagy,
Sőt még úgy gondolom, üres nálad az agy.

1.

Ki vagyok? mi vagyok?
Én Konez király vagyok.
Majd meghallod, hogy a
Virtusaink nagyok.
Szép hírt vagy jó nevet
Magam után hagyok.
Bezzeg nem mondhatom,
Hogy szintén megfagyok.

2.

Ha Konez vagy, mit keresel mi közöttünk?
Mit hányod, mit veted annyira előttünk?
Hiszen iskolába' úgy főztünk, majd meg-
ettünk,
Mégis soha fazakunkból ki nem vettünk.

1.

Iskolai pajtás, nem megyek én oda,
Mert ottan létemben plága és paskula.
Ama menyasszonyt hiába esókolod.

2.

Ehethél, ihatnál, vagy megbolondúltál,
Vagy talán a széltől szintén elkajdúltál
Itt menyasszonyt nincsen,
Hiába vidúltál.

* Marhatóvis lesz.

1.

Hej tökfegyű pajtás,
Amott lázsd a fejét,
De csak alig suttozga
A menyasszony nevét.
Amott ül az asszony
A vőlegény mellett,
Látom, mint integet
Szemével engemet.

2.

Kollega, mit látod az új menyasszonyt?
Nagy ugyan a gondod egy olyanra.
Mert hádd el barátom,
Az az átkozott,
Sok szegény legénynek
Bánatot okozott.
Mindaddig esalá szemével,
Míg kontyot, főkötőt hozott a fejére.

1.

Társam, ne gyalázzad,
Hiszen szép leány volt,
Nagy kár, hogy ezelőtt
Tíz héttel meg nem hót.
Mint száján mutatja,
Sokakat megcsókolt,
A sok közül egyet
Magáénak hódolt.

2.

Méltó azt dicsírni,
Mert leány korába'
Font harmadfél orsót
Kicsinyke ágyába.
Sokakat dolgozott,
Nem hevert hiába,
Tudott hányni-vetni csendes haragjába'.

1.

Nem azt mondom, pajtás,
Hogy szólj dicséretére,
Mert ha felveszen
Mocskoló nyelvére,
Mind széjjel hasogat
Anyád öröme,
Készít a varjúknak
Sovány ebédjére.

2.

Csurge, ezufre, frájter antianesz,
Szólok antik nevére.
Kivánok a vőlegény urunknak
Egy nagy tinós kecskét.
Annak a húsából estére főtt lencsét,
Kilencz méh-kosárba sánta méhecskét.
Ha még az sem elég,
Egy furcsa menyecskét.

1.

Kollegiumba' nem sokáig valék,
Mégis ottan egy ujságot tanulék.
Sok időre sok tudományt gyűjték,
Alig, hogy egy pap nem levék.

2.

Kérlek jó barátom,
Ne igen kérkedjél
Avval, ne is igen püszögjél
Azzal, ne hogy a Dunába szökjél.

1.

Hogy is ne! Beh sokat tudsz is te, jó
barátom,
A szakállod neked sem nagy, úgy látom,
Mert ha cserfia-botomat elé kapom,
Úgy hátadhoz csapom, hogy holnap is
megérezed.

Mivel előbb lehetsz,
Más becsületes ember házánál megjelensz.

2.

Mit tudnál énnekem csinálni, te tolvaj?
'A szádba' nem olvad el egy kanál vaj.
Fejeden nem marad mindjárt egy szál haj,
Te bükkfa-tőkéből származott
Gonosz raj.

1.

Ejnye kutya szedte-vedte!
Az ezüst petákomat is elvette,
Kalácsomat megetted,
Szomszéd kés, villáját a zsebedbe tetted.

2.

Mondd meg, mikor vettem el
Ezüst petákomat?
Mikor ettem meg a kalácsodat?
Menj el haza,
Keress meg tákomat
S kösd fel holnapra
Szőrös boeskorodat.

1.

Kösd fel gyilkos máter,
Én nekem csizmám van,
Boeskorba' nem járt még nagyapám is,
Abban még bizonyosság lehetnagyanyam is.

2.

Békéljünk meg immár,
S ne veszekedjünk!

1.

Eb békéljen veled,
Én nem békélek.
Menj el, tolvaj-forgács, rossz ember!
Húzd el rongyos ezondrádat
Csak hamar melőlem,
Mert súlyos pokokat kapsz én tőlem.

2.

Békéljünk meg immár
S ne veszekedjünk!

1.

Nem bánom, hát békéljünk meg
S nyuljunk a szent békességben,
Hogy hozzon bő áldást a házi népének.

2.

Ugyan a menyasszony
Miért oly szomorú?
Hiszen régen elmúlt
A török háború.
Hogy ha olyan szép menyasszony volnék,
Mint a kő, virradtig táncoznék.
Hát a vőlegény úr min töri az eszé?
Talán hó lepte be a háza tetejét?
Ördög vigye a bút! Hagyjuk el más-
korra!

Hol van egy pohár bor?
Igyunk a rovásra!

Legények csapjátok ki!
Odakint a nagy kárt nem is tudjátok,
Hogy egy tarka maeska
Kihúzta a csapatot,
Toborzó káplárnak fölesapott.

1.

Úgy harezol a pánkó a vajás bélessel,
Mint két erős vitéz
A buzogányveréssel.
Meglátom a harezot,
Én is oda sietek,
Hogy valamelyiknek segítséget tegyek

2.

Norok sivijácze! hatalmas uraim!
A kürtös kalácsesal
Ide sógoraim!
Szune tátye bune!
Én innen elmegyek,
Csak az erszényemet
Bőven megtöltésétek!

(Kolozs.)

Kapufeliratok.

Szovátán a kis kapuk rendesen fö-
döttek s mindakét oldalon medaillon-
szerű keret van rajtuk. A baloldali osz-
lop keretében az építető neve, hitve-
sével együtt s az évszám. A jobboldali
keretben felírások. Ilyenek:

Békesség a bemenőknek,
Egészség a kijáróknak.

Igaz be, hamis ki!

Ezen kis kapu csak egy útát mutat,
Végtérő pegiglen kifelé ad útát.

Építé e kaput költséges munkával
Kijövők s bemenők nézzék vig szívvel.

Itt van nekem a lakásom,
Mennyekben várok jutalmat.

Ha békességnek fia vagy,
E kis kapun bémehetsz.

Bémehettek bátran
Igazak és jámborok,
Álnok és hamisak,
Ti bé ne nyissatok!

Vándor, a kis kapu nem akar kizárni,
Csak azt mutatja, merre kell bejárni.

Hirsch Málvin.*

Mindenütt le kell jegyezni az ilyes-
féle feliratokat, hogy lehetőleg teljes
gyűjteményét állíthassuk össze. Vessünk
ügyet egyéb feliratokra is, pl. a jellem-
zetes sírfeliratokra. Szerk.

APRÓSÁGOK.

Fonográf-körút. Az E. K. E. készülő néprajzi muzeuma javára Vikár Béla, a jeles ethnografus szept. havában fonográf-körutat rendez. Célja bemutatni a közönségnek ezt a modern gépet, mely az élőnyelvet a leghívebben utánozva, visszaadja azokat a népdalokat, melyek a nép ajkán keletkeztek. A bemutatandó fonográf a legujabb rendszerű Edison-gép és Vikár egész hangversenyeket fog azzal rendezni változatos műsorral. Felhívjuk az érdeklődők figyelmét a fonográf-hangversenyekre és kérjük a közönséget, hogy a hazafias cél érdekében minél számosabban hallgassák meg az új kornak legnagyobb csodáját.

Fürdőink regéje. Még tart a fürdő-évad. De a kik vissza is tértek már, bizonyára élénken emlékeznek mindarra, a mit láttak, hallottak. Nem akad-e meg emlékeik közt egy-egy monda, regé is, a mely pl. egyik-másik fürdő keletkezését, felfedezését, közhasználatba vevését magyarázná? Jó alkalom volna ezek feljegyzésére, beküldésére.

Kovácsnai gúnynevek, Sóstétj, Pávai (sokáig lakott Páván), Lázár, Lakocska, Burján, Tángyéros (fatányércsinálással foglalkozott sokáig), Nyárfás, Puki, Menek (így mondta a menyek-et), Punga, Bonus, Estók, Zsána, Fikom, Potyi, Muszka, Barcsi, Pulyka, Dohi, Tata, Pityó, Csonka (félkezéről hiányoznak az ujjai), Kuku. (Becsek Biri közlése.)

Erdélyi népmondák gyűjtése. A lapunk mult számában közölt felhívást, mely a közönséget erdélyi népmondák gyűjtésére szólítja, szives előzékenységgel vették át az összes erdélyi hirlapok. Mi magunk ezernél több külön felhívást is szétküldözgettünk. Újlag kérünk e helyütt is mindenkit: szívlelje meg a dolgot s legyen teljes buzgósággal segítségünkre. Ha tán valaki némi homályosságot talál felhívásunk szövegezésében, méltóztassék felvilágosításért bizodalommal a szerkesztőhöz fordulni, a ki

mindenkinek készséggel áll szolgálatára.

KÁRPÁT-MUZEUM.

Az E. K. E. a Mátyás-házra vonatkozólag Kolozsvár sz. kir. várossal megkötötte a szerződést és pedig egyelőre 15 évre szóló érvényességgel. A szerződés szövege a következő:

Szerződés,

mely kötöttet Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósági bizottságának az 1900. évi április hó 27-én tartott rendes közgyűlésén 112—1900. közgy. jkvi szám alatt hozott határozata alapján a város közönsége nevében a polgármester, másfelől az Erdélyi Kárpát-Egyesület (E. K. E.) nevében alóírott elnöksége között az alábbiak szerint:

1. Kolozsvár sz. kir. város közönsége a tulajdonát képező és Kolozsvárt levő azon házát, a mely Mátyás király születési házát képezi, egy állandó jellegű táj- és néprajzi (etnográfiai) muzeum elhelyezése célból átadja ingyenes használatul az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, — 15, azaz tizenöt évi időtartamra, — mely utóbb nevezett egyesület, — azt a jelzett célra és időtartamra ezennel átveszi.

2. Ha azonban a jelzett muzeum a célzatak vagy a hozzákötött kulturális igényeknek meg nem felelne, a város közönsége az átadott házát a 15 év lejártá előtt is 3 (három) évi előleges felmondás mellett jogosult lesz visszavenni.

3. Annak elbírálása, hogy a muzeum megfelel-e céljának vagy nem? egy háromtagu bizottságra tartozik, melynek egyik tagját a város, egyik tagját az E. K. E. és egyik tagját a mindenkori valóság és közoktatásügyi miniszter küldi ki, mely utóbbi lesz egyszersmind ezen bizottság elnöke.

4. Az egyesület kötelezi magát, hogy a Kolozsvárt felállítandó Mátyás király szobrának leleplezése alkalmával egy etnográfiai kiállítást fog rendezni, a város anyagi hozzájárulása nélkül.

5. Az átadott házra teendő apróbb javítási költségeket, valamint a fűtés és világítás költségeit mindig az egyesület fogja viselni, ellenben a ház állagának fentartásáról a tulajdonos város közönsége fog gondoskodni.

6. A muzeum felállítása és a kiállítás rendezése céljából a város, berendezési költségekre egyszer és mindenkorra az Egyesületnek 2000 frtot o. é. azaz Két-ezer frtot ad, de csak azon esetben, ha a Mátyás király születési házának restaurálására megszavazott építési összegből megfelelő összeg a városnak fenn

fog maradni; ha ezen maradvány a jelzett összegnél kevesebb lesz, a város ezen maradványt 2000 frtra kiegészíteni nem lesz köteles; a netán fennmaradó és a 2000 frtot meghaladó felesleghez pedig az egyesületnek nem lesz igénye.

7. Az egyesület a muzeumot a nyilvános látogatástól nem zárhatja el; és köteles leendő az évszak minden szakában a látogató közönség számára hetenként legalább ötször nyitva tartani és pedig kétszer díjtalanul; háromszor pedig mérsékelt díj szedése mellett.

8. Az Egyesület az átvett házban semmiféle magánlakást sem az igazgató sem más alkalmazott részére nem tarthat; kivéve egy szobát és egy konyhát a felügyelő őr számára.

9. Ha az Egyesület e szerződés időtartamán belül megszűnnék, a muzeum összes tárgyai és berendezései Kolozsvár sz. kir. város tulajdonába mennek át minden díj nélkül; és ennek biztosítása céljából tozábbá arra is, hogy az Egyesület a tárgyakat és berendezéseket a szerződéses 15 éve alatt sem elidegeníteni, sem elzalogosítani nem fogja; joga lesz a városnak továbbá arra is, hogy a muzeumban elhelyezett tárgyak kezelését — ha az egyesület e 15 év alatt megszűnnék — bármely rokon irányu egyeletre ruházhassa.

10. Hogy a létesítendő muzeum igazgatásába a városnak is beleszólása legyen és a város intentói teljes mértékben érvényesüljenek, — a muzeum igazgatóságának hivatalból tagjai lesznek a szerződési időtartama alatt a város mindenkori polgármestere, a városi Tanács tanügyi referense és a város törvényhatósága által három évre kiküldendő 2 (két) városi bizottsági tag.

11. Ezen szerződési viszonyból eredő mindennemű perekben a Kolozsvár városi kir. járásbíróóság illetékessége kötetik ki.

12. Ezen szerződés a várost csak is kormányhatósági jóváhagyás után kötelezi.

Ezen okirat két eredeti példányban állítottatott ki.

Kelt Kolozsvárt, 1900. évi július hó 10-én. Kolozsvár város nevében: Dr. Nagy Mór, h. polgármester. Az E. K. E. nevében: Feilitzsch Arthur br., elnök. Radnóti Dezső főtitkár.

SZERK. ÜZENET.

Az Erdély Népei utóbbi füzeteinek szerkesztésében Herrmann Antal dr. más-nemű elfoglaltsága miatt nem vehetett részt.

